Anul XIV. Oct.—Nov. 1924. **Nr. 10—11.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: **SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.**

SIBIIU. — 1924.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

„REVISTA TEOLOGICĂ"

:: :: Apare lunar :: ::
Abonamentul pe un an: 80 Lei.

REDACTOR: PROF. NICOLAE COLAN.

Colaboratorii „Revistei Teologice":

Arhim. I. Scriban, (Bucureşti); *Dr. I. Mihălcescu,* prof. la facultatea teologică (Bucureşti); *Dim. I. Cornilescu,* (Bucureşti); *Greg. Pletosu,* protopresb. (Bistriţa); *Dr. G. Popovici,* protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia,* ases. cons. (Sibiiu); *I. Teculescu,* episcop mil. (Alba-Iulia); *V. Gan,* prot. (Offenbaia); *Dr. I. Lupaş,* profesor universitar (Cluj); Preot *Gr. Cristescu,* paroh (Craiova); *Al. Muntean,* protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca,* asesor consistorial (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu,* asesor consistorial (Arad); *Lucian Triteanu,* episcop al Romanului. *Dr. A. Crăciunescu,* profesor seminarial (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir,* profesor universitar (Cluj); *I. Beleuţă,* prof. sem. (Sibiiu); *Dr. D. Borcea,* protopop (Sălişte); *Petru E. Papp,* protopop (Beiuş); *Dr. Vasile Lazarescu,* profesor sem. (Sibiiu); *A. Popoviciu,* prof. (Sibiiu); *Tr. Scorobeţiu,* asesor consistorial (Sibiiu); Preot. *P. Moruşca,* dir. stat. (Sibiiu); *Iosif Trifa,* preot (Sibiiu); *Gh. Maior,* profesor de relig. (Sibiiu); Diacon *Dr. Gheorghe Comşa* (Bucureşti); *Aurel Papp,* preot (Socodor); *I. Popa,* preot (Sălişte); *E. Cioran,* preot (Răşinari) ş. a.

P. C. preoţi sunt rugaţi să însemneze pe cotorul mandatului, pe lângă comună şi protopopiatul căruia aparţin.

Anul XIV. Oct.—Nov. 1924. Nr. 10—11.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 80 Lei. Pe o jumătate de an 40 Lei.
Un număr 8 Lei.

Nevoia apostolatului laic în zilele noastre.[1]

Experienţa conştiinţii pastorale din zilele noastre ne pune în faţa unei realităţi, pe care nimeni n'o poate desminţi fără voia de a trece uşor peste problemele adânci şi mari şi anume în faţa realităţii vieţii sufleteşti a creştinismului de azi. Nu este îndrumător de suflete în ţara noastră, care în silinţele lui duhovniceşti, să nu ajungă repede la concluzia, că munca lui e răsplătită cu prea puţină rodnicie şi izbândă.

Creştinul, a cărui viaţă preotul năzueşte s'o zidească după superioara plastică a idealului evanghelic, rămâne rece şi fără rezonanţă sufletească pentru chemările înalte ale vieţii religioase. Pricina au căutat-o mulţi şi-au găsit-o fără zăbavă: E mediul social realist, păgân şi asfixiant pentru svâcnirile conştiinţii creştine. Orientarea păstorului creştin, oricât de superioară şi oricât de convingătoare, — se sfarmă de acea serioasă linie de rezistenţă, în care stă blindat indiferentismul cel mai cras şi mai sfidător.

Frontul militant al Bisericii nu e susţinut în dosul lui de rezervele credincioşilor şi rămâne descoperit pentru orice atac.

[1] *Din volumul «Fapte şi orientări creştine», apărut de curând în editura «Ramuri», Craiova.*

Eroismul celor mai entuziaşti păstori poate fi surprins şi dezarmat în orice clipă de patrula dezorganizată dar tenace a tuturor hărţuelilor.

Păcatul se sprijină pe puterea masselor. Virtutea luptă cu vigoarea unei elite. E drept, minorităţile disciplinate pot culege izbânzi. Dar nu-i mai puţin adevărat, că şi coeficientul numeric e de atâtea ori biruitor împotriva coeficientului valorii, chiar pe frontul vieţii sufleteşti.

La noi minoritatea morală e infimă, aş zice disparentă, faţă de zdrobitoarele majorităţi şi pe cari şi le consolidează continuu, în zilele noastre mai mult ca oricând, imoralitatea şi pasivismul neutralităţii religioase.

Şi atunci apostolatul creştin chemat să renască în aceste zile de înspăimântătoare desfigurare morală, viaţa sufletească a omenirii, pare că-şi sădeşte sâmburele lui de viaţă ideală, într'un ogor sterp şi stârpitor.

Se sbate de moarte sufletul preotului creştin şi nu poate sămăna viaţă.

Aiurea propaganda creştină are repercursiuni profunde şi uimitoare în conştiinţa laică. Altarul e împresurat de pasiunea aprinsă a credincioşilor. Amvonul are filiale isbânditoare în literatura, ştiinţa şi filozofia veacului: P. Bourget şi Henry Bordeaux, Huysmans şi Hémon, Boutroux, Ch. Gide, Agathon etc., ca să mă mărginesc numai la Franţa vremilor noastre. Acolo apostolatul laic e afirmat şi cuceritor. La noi acest apostolat e aproape neglijabil de redus. S'ar putea mai degrabă vorbi de un boicot organizat — de o conspiraţie latentă şi de o laicizare sistematică în cel mai îngust şi mai perfid înţeles al cuvântului.

De aceea pentru triumful campaniei de evanghelizare începută în aceste zile la noi în ţară, e drept timid şi izolat acum, subliniem cu toată convingerea nevoia apostolatului laic pentru a creia acel mediu social şi sufletesc prielnic personalizării vieţii omeneşti în sens creştin şi disciplinării ei în sens social.

Propaganda creştină trebuie îmbrăţişată cu toată căldura de creştini, care nu sunt desemnaţi totuşi prin chemarea harică a preoţiei, la această muncă.

Dacă ne amintim că toate biruințele sectanților sunt datorite în cea mai mare parte misionarismului laic, nu mai încape nici-o îndoială că și biserica noastră trebuie să-și creeze și să-și consolideze acest front cât mai nezăbavnic.

Am fi scutiți și noi propoveduitorii din oficiu ai evangheliei, de bănuiala, uneori întemeiată, că ne facem «meseria», ceiace ar însemna că pe primul plan al ostenelilor noastre ar fi interesul material și profesional, și nu pasiunea conștiinței noastre creștine de a culege și a robi suflete lui Hristos și Evangheliei Lui.

De altfel aceasta e și una din datoriile cele mai poruncitoare și cele mai firești ale noului născut al Evangheliei. Deoarece acel care și-a sorbit puterea vieții lui și mângâierea durerilor lui din Evanghelie, nu poate să nu vestească și altora isvorul izbăvirii lui nemincinoase.

E aceasta întâi o datorie de sinceritate față de sine și în al doilea rând de iubire față de aproapele. Căci cine a propovăduit în Samaria mai întâi pe Hristos, decât o convertită, femeia care venise să scoată apă dela puțul lui Iacob.

Ea a rămas de atunci și până azi tipul apostolului laic — și amintirea acestui episod evanghelic trebuie să devie în aceste zile pentru noi o neîntârziată datorie de conștiință pastorală și o vie realitate creștină și socială.

Preot. **Dr. Grig. Cristescu.**

Înapoi, la apostolie!

sau

Portițele canonice ale Statutului Organic.

(Sfârșit.)

Organizarea acțiunilor bisericești de această natură trebue să decurgă paralel cu acțiunile vieții constituționale și chiar pentru fructificarea vieții constituționale, care, ea singură de sine, nici odată în trecut nu a putut și nu va puteà să țină locul

problemei positive sau spirituale a bisericii. Şi mai ales stă acest lucru azi, când poporul nostru a ajuns la libertatea politică, încât viaţa sa constituţională bisericească, nu mai trebue să ţină şi locul unei vieţi constituţionale, în domeniul politic[1].

Dar, în scopul unei restaurări a vieţii noastre bisericeşti în feliul contemplat de noi mai sus, trebue, în primul loc, ca însuşi Episcopul nostru, *degajat* prin Statutul organic de o seamă de îndatoriri, de răspunderi şi de griji administrative, să intre *în acţiune deplină.* Episcopatul, pentrucă această lature de îndatoriri şi de răspunderi, a vieţii noastre bisericeşti, pogoară din însăşi misiunea sacramentală a episcopatului, misiune, ce nu a fost constituţionalizată prin Statutul organic şi nici nu poate fi constituţionalizată sau pusă în sarcina factorilor constituţionali noi, după cum nici nu ar puteà nimeni, sub nici o condiţie, să absolve episcopatul dela atari datorii canonice spirituale.

Prin urmare, organele constituţionale-statutare de azi ale bisericii noastre au şi o datorie legală de a se ocupà (Stat. Org. § 96 pct. 12) de atari necesităţi nouă bisericeşti şi de a interveni la episcopat, reclamându-i conlucrarea de organizare şi de înfăptuire a instituţiuni lor canonice în consecinţă.

Concretizarea noilor organe bisericeşti de acest caracter s'ar puteà face cam în chipul următor: Să se revină, în măsura posibilă, la organizarea vieţii catedrale din centrele noastre diecezane reduse azi aproape cu desăvârşire la rosturi de oficii administrative-birocratice. In cadrele acelei organizaţii să se cuprindă nu numai oficiile administrative actuale, ci şi clerul încredinţat cu învăţământul teologic; acelora să li se adaugă funcţiile nouă (de cari vorbeam mai la început): predicatorul catedral, predicatorii ambulanţi prin eparhie, preoţii capelelor particulare ale episcopilor diecezani, preoţii aşezămintelor filantropice (asile, spitale, penitenciare etc.). Iar organizaţia aceasta, să se complecteze apoi cu funcţiile nouă, cari să răspundă la reorganizarea vieţii didactice, pastorale şi misionare a bisericii.

Ni-ar trebuì deci, cam următoarele oficii nouă[2] la fiecare Consistor eparhial:

---

[1] Dr. I. Lupaş: Mitr. Andrei br. Şaguna, 352 (edit. jubilară).

[2] Vezi studiul meu: *Reorganizarea mitropoliei transilvane,* şi tabloul dela sfârşitul acelui proiect.

1. Un asesor-referent bisericesc pentru a menajà în eparhii chestiunile de catehiză şi predică.

2. Un inspector general al învăţământului teologic şi al învăţământului religios din şcolile secundare şi profesionale.

3. Un alt inspector al învăţământului religios în şcolile de ucenici şi primare.

Şi unul şi altul, să aibă referadă în Consistor şi pe lângă inspecţiune şi referadă, să aibă şi rosturi literare din domeniul oficiului său.

4. Un alt asesor-referent, care să aibă menajarea chestiunilor de păstorire şi să fie dimpreună cu episcopul, îndrumătorul conferenţelor pastorale şi îngrijitorul de unele lucrări pentru orientarea clerului pastoral în misiunea sa pastorală, atât de complexă, care a dat anză la foarte multe lucrări — aproape necunoscute la noi — din acest domeniu, la alte confesiuni şi popoare.

5. Injghebarea unui serviciu misionar, prin angajarea unui preot misionar, de asemenea cu referadă în Consistor, pentru combaterea ingresiunilor, unde se ivesc printre noi, şi pentru iniţiarea unei acţiuni de apărare şi activităţi literare cu aceeaşi tendenţă.

Ce ideală ar fi organizaţia noastră bisericească, dacă, alăturea de organizaţia statutară-administrativă ce o avem şi pentru completarea ei, am puteà să ne înfăptuim instituţiuni ca cele contemplate mai sus! Atunci, contrabalansându-se concepţia administrativă-birocratică de azi din biserica noastră, am da înainte, încetinel măcar, dar sigur, spre ostroavele sfinte şi mântuitoare, a căror atingere şi exploatare formează misiunea bisericii pe pământ.

In înactivarea deplină a acestei misiuni — şi de fel nu în singură viaţa bisericească unilaterală, ce o ducem în cadrele actuale ale constituţiunei noastre statutare — văd eu factorul chemat a ne ridicà biserica la importanţa vremurilor de azi şi din viitor!

La această credinţă ţin ca la ori care articol din simbolul credinţei. Mai cred însă şi aceea, că realizarea integrală a unui atare program ni-l va aduce numai vremea, dela care nădăjduim — ca factor indispensabil — şi un cler mai select, atât

pentru păturile superioare ale ierarhiei, cât şi pentru rândurile de jos, ale clerului pastoral. Accetuând mereu asemenea credinţe şi lucrând pentru punerea ei în aplicare, vom şi răzbì.

Trecem acum la concretizarea propunerilor noastre, într'o formă rezumativă, mai accesibilă pentru punerea chestiunilor în discuţie la forurile chemate a nu pierde din vedere restaurarea, spre care trebue să tindem necontenit.

III. Propuneri concrete.

A. In privinţa spirituală-canonică.

1. Pentru înfăptuirea misiunei didactice a bisericii:

Şi până la realizarea unei depline organizaţii a bisericii catedrale din Arad, Sinodul eparhial al Aradului, cu provocare la autorizaţiile sale constituţionale, definite la pct. 12 din § 96 al Statutului organic, constată urgenta necesitate a următoarelor instituţiuni canonice:

a) Instituirea unui predicator catedral, cu studii academice teologice, cât se poate de bine informat în materie de oratorie bisericească, avându-şi situaţia de dotaţie şi de penziune la fel cu asesorii-referenţi ai Consistorului.

b) Sinodul eparhial învită Consistorul să facă demersuri pentru formarea unei sucrescenţe de predicatori ambulanţi, iar până atunci să angajeze cel puţin un preot-misionar, cu studii academice, şi cu aceleaşi asigurări materiale ca predicatorul catedral şi asesorii-referenţii.

2. Pentru desvoltarea misiunei sfinţitoare a bisericii:

a) Să se iniţieze studii concrete pentru organizarea bisericii catedrale în cadrele necesităţilor şi posibilităţilor noastre bisericeşti.

b) Capela din reşedinţa episcopească, să se provadă cu preot liturgisitor stabil, pe care îl va designà episcopul locului şi de a cărui dotare se va îngrijì episcopia şi Sinodul eparhial.

c) Să se conscrie instituţiunile umanitare şi corecţionale din întreaga eparhie şi credincioşii noştri din acele institute; — să se iniţieze o acţiune din partea oficialităţii bisericeşti, eventual să se încredinţeze aceea acţiune unor persoane particulare bisericeşti, cu scopul de a se adunà mijloacele materiale pentru

înfiinţarea de capele în acele institute, şi să se trimită preoţi pentru ele, apelându-se la serviciul benevol al preoţilor până la asigurarea unui beneficiu regulat.

3. Pentru promovarea disciplinei bisericeşti în popor:

Sinodul eparhial, în temeiul autorizaţiilor constituţionale, pe cari i le dă Statutul organic (§ 96 pct. 7) enunţă:

a) Poporul credincios din eparhie, după cum este în drept de a uzà de drepturile constituţionale statutare şi e răspunzător pentru călcarea disciplinei de constituţie statutară, tot astfel rămâne supus şi disciplinei morale şi canonice a bisericii.

b) In cadrele acestei răspunderi disciplinare vor fi atraşi vinovaţii notorici, cari prin modul lor de viaţă păcătoasă publică servesc spre stricarea moravurilor bune ale creştinilor noştri.

c) Drept urmare, Sinodul eparhial invită Consistorul eparhial să gătească un Proiect de regulament pentru normarea procedurii în acest scop în conformitate cu dispoziţiunile Statutului organic, cuprinse în § 23 şi § 121 pct. 2 şi 9.

4. Pentru creiarea de mijloace auxiliare la realizarea misiunei bisericii.

In cadrele apar e ale unei organizaţii catedrale sau în legătură deaproape cu organele administrative-statutare din biserica noastră, să se creieze şi îndeplinească funcţiuni speciale, cu titulari cari să aibă situaţia de beneficiu şi de penziune similar cu ale asesorilor-referenţi, după cum urmează:

a) Un post de asesor-referent bisericesc pentru îndrumarea şi desăvârşirea predicei — în întreaga eparhie, având a lucrà şi predici de model, cari să fie distribuite clerului pastoral pentru utilizare de pe amvoane. — Acelaş ar puteà să aibă, cu aceeaş tendenţă, în mâna sa şi titlul şi funcţiunea de protobresbiter al catedralei.

b) Un inspector general al învăţământului bisericesc: peste învăţământul teologic şi învăţământul religios din şcolile secundare şi profesionale;

c) Un post de inspector al învăţământului religios inferior: şcoli de ucenici şi primare şi altele similare.

Inspectorii de sub *b*) şi *c*) ar aveà şi îndatorirea de a lucrà manualele religioase şi să deie indicaţii practice pentru îmbunătăţirea învăţământului religios pe toată linia.

d) Un post de preot misionar eparhial.

B) *In privința administrativă:*

1. Pe lângă completarea minimală a aparatului administrativ central al eparhiei cu oficiile prevăzute mai sus sub pct. 4, lit *a*)—*d*) — ca organe îndrumătoare și de control ale activității didactice-bisericești, — Sinodul eparhial constată a fi de o necesitate arzătoare:

a) Să se îndeplinească în mod potrivit postul de al doilea asesor la senatul epitropesc la Consistorul eparhial;

b) Și până când organele de superioritate din mitropolia noastră să organizeze și inactiveze un control pentru activitatea canonică și administrativă a Chiriarhilor, — deoarece un control diecezan din partea Sinodului eparhial este dejà înactivat prin comisia sinodală de control în ceeace privește lucrările Consistorului eparhial, Sinodul eparhial enunță necesitatea complectării sistemului de control și mai jos: la protopopiat (inclusiv sf. mănăstire) și la parohii; iar controlul acesta, ce ar fi să se facă în numele autorității diecezane, care este Consistorul eparhial, să se cuprindă într'un proiect de regulament, ce se va înaintà Sinodului eparhial următor.

c) Să se restabilească oficiul de exactor diecezan, rămas neîndeplinit, având acesta să fie organ permanent de control al senatului epitropesc în ceeace privește buna chivernisire a averilor protopopiatelor, mănăstirilor și a parohiilor, având-și viitorul exactor situația de beneficiu și de pensiune la fel cu asesorii-referenți de acum, plus anumite procente, după averile, respective valorile, ce le va fi găsit rău administrate, în sarcina chivernisitorilor incorecți.

d) Să se îndeplinească postul (sau posturile) ***de arhivar*** și ***protocolist*** consistorial, provăzut de lungă vreme numai provizor.

2. Pentru îmbunătățirea actualului sistem de administrație bisericească:

a) Să se institue o comisie eparhială, constătătoare din funcționari consistoriali și din funcționari ai administrației politice, pentru a combinà un sistem mai simplu și mai expeditiv la rezolvirea chestiunilor ce intră la Consistor având în deosebită vedere introducerea sistemului blanchetar sau de formulare în rezolvirea actelor, ca o urmare a concluzului sinodal Nr. 79 din 1909.

b) Să se inițieze revizuirea Regulamentului intern consistorial și a altor regulamente în conformitate cu principiul fundamental de împărțire rațională a muncii și al răspunderilor pentru bunul mers al vieții bisericești, principiu concretizat în Statutul organic (§§ 85, 100, 118) în scopul degajării episcopilor eparhiali de o seamă de îndatoriri administrative, spre a devenì mai liberi și mai accesibili pentru împlinirea misiunei lor didactice și de supremi păstori sufletești, în consonanță cu prevederile canoanelor: 39 și 58 apostolești, 19 Trullan etc.

C) *Sinodul eparhial*, constată necesitățile indicate mai sus cu privire la organismul bisericesc și la viața obștească a Bisericii ca instituțiune și colectivitate de credincioși, — invită Consistorul eparhial să ceară, pe calea ierarhică, următoarele două lucruri:

a) In viitoarea organizație unitară bisericească să se prevadă și să se codifice dispoziții și organe complecte de natură canonică-spiritualizantă, cum s'a contemplat mai sus, sau după o combinațiune eventual și mai potrivită scopurilor sfințite ale Bisericii noastre.

b) Ca, și până la unificarea bisericească în felul contemplat, să se exopereze dela stat subvențiile necesare pentru dotarea măcar a acelor oficii administrative și canonice, cari au să răspundă cel puțin celor mai arzătoare necesități de completare a actualului aparat administrativ din centrul eparhiei noastre.

Dr. Gh. Ciuhandu, asesor consist., Arad.

Cui, Cum și Ce trebuie să predice preotul ortodox.

(Urmare).

La noi predicatorul vorbește unui auditoriu căruia nu i s'a stricat până acum tihna iresponsabilităților lui morale. Populația creștină a satelor noastre trăește prin puterile elementare ale unui viguros instinct religios, deci fără crize și fără complexități de conștiință. Căzania și octoihul i-au fost suficiente alimente spirituale. Fără preo-

cupări dogmatice este totuşi cea mai canonică păstrătoare a tradiţiilor religioase şi bisericeşti. Conservatismul acesta este semnul primitivităţii sau mai bine al virginităţii religioase.

E un teren cari trebuie răscolit şi renăscut — căci altfel ceeace lăsăm noi în părăsire, vin să are apoi harnicele pluguri ale sectanţilor.

Omogenitatea sufletească este aproape absolută în populaţia rurală.

Mediul fiind restrâns e acelaş pentru toţi. Indeletnicirea fiind aceiaşi nu se pot face diferenţieri sociale.

Populaţia urbană în contact cu atâtea elemente de civilizaţie, pe care, venindu-i prea în pripă nu şi le-a putut asimilà se înfăţişează mai puţin unitară.

Originile, ocupaţiile şi mediile de viaţă sunt foarte deosebite.

Un mediu general de risipire morală şi de indiferentism cras faţă de preocupările mai înalte ale sufletului — face din orăşan un tip lipsit de vigoare spirituală, expus în orice ocazie infecţiei imoralităţii pe care o cultivă atâtea instituţii de pervertire, un blazat, lipsit de un orizont mai larg şi mai avântat — un prizonier voluntar de mediocrităţi sufleteşti.

Această lume trebuie neapărat cucerită pentru idealul moral care răsare din paginile Evangheliei; altfel e perdută ca energie socială şi urmează să subsiste numai ***parazitar*** spre paguba celorlalte forţe vii şi active ale societăţii, situaţie desigur cu totul anormală.

Cultura acestei lumi a oraşelor deprinse cu multe alte promiscuităţi — e şi ea foarte promiscuă. Drept vorbind nici nu putem vorbì de cultură. Cultura înseamnă şi un *suflet, mai ales un suflet*, iar cele câteva noţiuni neasimilate nici acele cum se cade, culese din câteva cărţi — nu întotdeauna din cele mai recomandabile — sunt departe de a ne da dreptul să vorbim de cultura oraşelor.

Un pospaiu şi o imitaţie, da, o pseudo cultură lipsită de prestigiu şi autoritate. Acestea există din belşug şi

ar fi bine dacă s'ar găsì cineva, un personaj legendar, care să mai exporte din ea în insulele diavolului de unde ne-a şi venit poate.

Iată aşà dar cărei lumi trebuie să-i rodească sufletul preotului ortodox român prin predica lui cu timp şi fără timp.

* * *

Trecând acum la a doua faţă a chestiunei noastre: *cum trebuie să predice preotul ortodox* — răspunsul ni-e uşurat în parte — întrucât determinând *psihologic* şi *social* căror categorii de oameni trebue să se adreseze el — am fixat într'o măsură oarecare şi liniile generale ale metodelor şi mijloacelor pe care urmează să le folosească — *potrivit fondului aperceptiv religios* şi *coeficientului moral de asimilaţie* al fiecării categorii de ascultători.

* * *

Inainte de a intra în desvoltarea acestei laturi a subiectului nostru, vom răspunde la o altă întrebare care răsare în chip firesc pentru noi şi anume: *Ce este o predică şi care sunt formele ei esenţiale?* Abià atunci când vom aveà lămurită noţiunea de *predică*, vom şti şi cum să o alcătuim şi cum să o mânuim ca să-şi poată împlinì cu folos funcţiunea ei didactică, educativă şi reformatoare.

* * *

Preotul ortodox trebue să facă din predica lui o putere reală de influenţare etică în senzul Evangheliei, o călăuză educativă în materie de viaţă spirituală — renunţând pentru totdeauna la acel rigid impersonalism care caracterizează predica ornamentată somptuos cu texte biblice, dar din care conştiinţa preotului e absentă.

Până în prezent Hristos a fost abuziv teologizat şi trecut când prin distileriile de subtilităţi ale dogmatizării cu orice chip, când prin frigoriferele raţionalismului analitic.

Lipsa unei tradiţii omiletice în biserica românească face dificilă producerea predicii de evanghelizare — adecă a predicii de experienţă creştină personală şi progresivă.

In biserica noastră în puţinele amvoane care şi-au căpătat graiul, se verbalizează mediocru în jurul unui text scripturistic pretinzându-se că aceiace se face acolo se poate numì interpretare.

Ei bine, o bună parafrazare a textului, o dramatizare cu talent şi entuziasm, evocativă, poate fi cu mult mai de folos decât unele comentarii seci şi atât de plicticoase.

Predica trebuie să aibă un accentuat caracter religios şi să ţintească la creşterea coeficientului spiritual al enoriei, prin fructificarea conştiinţii individuale.

Predicatorul e chemat să săvârşească prin predica lui zilnic, minunea lui Moise când a lovit cu toiagul stânca pustiei, pentruca să ţâşnească din sufletul creştin suvoaiele unei vieţi cu adevărat duhovniceşti.

Pentru aceasta se cade ca preotul să aibă certitudinea lui Moise în momentul acela — adecă să fi experimentat el însuşi puterea lui Hristos — ceiace înseamnă că predica trebuie complectată sau mai bine zis zidită pe exemplificarea vieţii noastre personale, ca să facem din precept o realitate intuitivă, concretă şi posibilă.

Ce este predica? Aducerea lui Hristos la oarecare distanţă de conştiinţa credinciosului ca să-l contemple şi apoi determinarea acesteia să plece spre El şi să şi-L alieze ca putere permanentă a vieţii ei. Predica este deci instrumentul clasic al încreştinării.

Prin ea se urmăreşte esenţial lămurirea învăţăturilor Sf. Evanghelii atât în latura dogmatică cât şi în cea practică, trezirea unei adânci vieţuiri creştine în individ şi în massă, oricare ar fi condiţiunile de viaţă ale societăţii şi în orice vreme. Predica este pentru conştiinţa religioasă a omului, un popas de odihnă şi reculegere — adecă de *echipare* pentru drumul şi lupta vieţii.

Prin ea se poate ţineà în conştiinţa creştinului permanent în funcţiune *criteriul etic* şi se accentuează *valorile active ale creştinismului ca determinante înlăuntrul mediului social.*

De aceia ea trebuie să fie vecinic inspirată din Sf. Evanghelie cu scopul de a deschide neîntrerupt zări creştine desfăşurării energiilor umane.

In chipul acesta ea nu va mai fi obiect de boicot din partea publicului aşà cum se întâmplà de multeori cu predica abstractă, incoloră şi lipsită de acea plasticitate pe care i-ar putea-o împrumutà numai realităţile trăite ale vieţii.

Sunt anumite manuale de omiletică în care sunt inventariate pedant felurile predicii şi sunt catalogate condiţiile pe care trebue să le împlinească o bună predică la care se adaugă un vast arsenal de restricţiuni şi prohibiţiuni — toate în perfect acord cu concepţia că predica trebue să fie un elaborat mecanic şi perfect simetric în părţile ei ca să satisfacă regulele clasice ale retoricii.

Din această concepţie intelectualistă a isvorât o predică greoaie, fără intuiţie şi spontaneitate — o disertaţie biblică uneori desăvârşită din punct de vedere logic şi retoric, dar monotonă, adormitoare şi rece.

Este predica arhaică şi stereotipă care se poate cetì şi ascultà cu acelaş interes cu care se îngânà un icos, un sinaxar sau o paremie de către canonarhii nepricepuţi şi gângavi ai unora din bisericile noastre. Ci predica dimpotrivă trebuie se trezească din somnul nepăsării conştiinţele omeneşti, să determine voinţele la acţiune, să creeze rezistenţe morale, şi să organizeze pe cât va fi cu putinţă, a cel *voluntar misionarism laic* în lăuntrul enoriei.

Predica festivă rămâne ceiace e prin definiţie un ornament retoric adaus cultului din care totuşi nu poate lipsì *interesul religios* şi referirile la vieaţa reală.

Predica apologetică cu caracter precumpănitor instructiv, să nu se înţeleagă numai teologic-speculativ, este

necesitată de ultimele împrejurări ale vieţii noastre religioasă şi bisericeşti. Modernismul negativ şi sceptic al oraşelor deoparte şi invazia sectară de alta dau predicii apologetice un viu caracter de actualitate — lăsând la o parte anumite atacuri pornite din lagărul catolicismului imperialist şi ahtiat de prozelitism şi dominaţie şi împotriva cărora deasemenea trebuie să facem o mobilizare defensivă.

Cu acestea am arătat pe scurt şi mai mult în formă de sugestii cam ce este şi mai ales ce trebue să fie o predică.

Lipsa de «inspiraţie» de care se plâng anumiţi predicatori «epuizaţi» este urmarea firească a «predicii de fabrică» — a predicii de compilaţie laborioasă din cărţile de predici şi la zămislirea căreia nu participă experienţa religioasă personală.

Unii recurg la povestiri pe care le interpretează cu mai mult s'au mai puţin succes făcând din predică o populară exegeză a faptului divers şi anecdotic şi căreia noi îi vom da numele de ***expedient omiletic*** menit să ascundă absenţa experienţii creştine personale şi a prisosurilor ei.

Evanghelizarea prin anecdotă şi eticizarea istorioarelor, poate aveà rost într'o clasă de curs primar — în ceasurile de catehizare sau în primele 2—3 clase secundare şi acì mănuit lucrul cu mult tact ca nu cumva să cădem în exagerări care pot compromite şi persoana preotului şi metoda lui — ceiace s'a şi întâmplat câtorva imprudenţi care au făcut uz până la abuz de sus numita metodă la care au adăugat şi o reclamă nepermisă unui sincer propovăduitor al Evangheliei — atrăgându-şi în chipul acesta asupra lor şi mai mult privirile criticii...

Sunt anumiţi predicatori la noi, care vor să încerce predica convertirilor subite întrebuinţată în America, e drept, cu un succes formidabil — credem însă că riscurile experienţii acestei omiletice sunt prea mari ca să

poată fi suportate fără prejudiţii de autoritatea unui preot ortodox care lucrează într'un mediu atât de profund deosebit de cel american.

Câtă vreme vom fi debitorii babelului evanghelic american nu ne vom puteà afirmà personalitatea noastră misionară ortodoxă decât cu colosale scăderi şi cu girurile primejdioase ale unor competenţe şi metode care nu-s ieşite din experienţa creştină a neamului nostru şi a ortodoxiei lui.

Metoda nu e ceva impersonal. Ea se naşte din fiinţa doctrinii, a sufletului naţional şi a aşezămintelor pe care le-a putut creà acest suflet fecundat de aceea doctrină. In acest înţeles creştinismul ortodox român trebuie să-şi aibă metoda lui omiletică ortodoxă.

Când te deprinzi să torni în tipar protestant Evanghelia — oricât de ortodox interpretată în fond totuşi — e pricină să ne fie frică şi de vre-o contra facere — poate subtil săvârşită şi în ce priveşte fondul, pentrucă o haină nu se potriveşte pe toate trupurile şi căutând s'o prefaci ajungi inevitabil la trei tipuri de oameni: foarte puţini s'au putut îmbrăcà, să zicem corect. Mulţi au mânecile scurte, iar celor mai mulţi nu li încape — Americanismul în materie de predică ne-a dat până acum un cornilescianism, şi un tudorpopescism pe care hotărârea soborului firesc şi legiuit al Bisericii noastre le-a înfierat. Este foarte comod să fim aderenţii travestiţi ai unei metode răstignite. Putem să ne strecurăm multă vreme fără să fim denunţaţi. Dar eu cred că în materie de convingeri şi de certitudini creştine preotul n'are dreptul să haiducească, nici să se deghizeze cameleonic — pentru oportunităţi de situaţie, sau cu un alt cuvânt pentru arivism sacerdotal şi uneori vădit academic. Să căutăm deci să ne fixăm noi o metodă omiletică ortodoxă sau mai bine zis să adaptăm clasica metodă hrisostomică la nevoile prezente ale amvonului ortodox.

Preot. **Gr. Cristescu.**

(Urmează).

Apostolatul laic la sate.

Biserica noastră ort. română în trecut a fost cetăţuia de apărare a legii strămoşeşti, a fost chivotul de păstrare a naţionalităţii noastre. Statornică în apărarea acestor daruri, biserica s'a folosit de metoade şi mijloace cari îi dădeau garanţia, că se poate achita în modul cel mai demn de această încredinţare şi conform împrejurărilor, a întrebuinţat mai mult armele defensivei, cari erau permise şi mai ducătoare la scop.

In noile împrejurări de viaţă, în era libertăţii, când unii din patimile şi înclinările oarbe vor să creeze nouă religii, se schimbă chemarea bisericii, în aparenţă numai, căci temeiul rămâne acelaş: «Care este pus şi care este Isus Hristos» (I. Cor. 3, 11,) asemenea rămâne scopul. Se schimbă, mai bine zis trebuesc schimbate, armele cu cari luptă, metoadele şi mijloacele în atingerea scopului stabilit de însuşi Mântuitorul. Statorirea noilor mijloace şi metoade de propagare în opera de evanghelizare cade în sarcina preoţilor, ca organe ale bisericii.

Ţinând seamă şi fiind pe deplin lămuriţi cu împrejurările între cari dat îi este bisericii noastre a se desvolta, ne vom acomoda şi noi în căutarea celor mai bune mijloace şi metoade, fie luând pildă dela alte biserici creştine, cari ne pot servi ca model într'o direcţie sau alta, fie organizând din temelie aceea ce aflăm de bine şi credem că va fi de folos.

La această propagandă ne îndeamnă nu numai pilda Mântuitorului, exemplul apostolilor, trecutul bisericii, ci trebue să recunoaştem că de prezent, mai mult ca oricând, duşmanii bisericii dau asalt asemănător cu al celor din veacurile dintâi ale creştinismului, trezindu-ne la o activitate şi apostolat mai viu, mai rodnic.

«Pe urma vărsării de sânge — scrie un profund cunoscător al stărilor noastre — noi ce-am câştigat în suprafaţă, am perdut în adâncime». Amvonul singur nu e deajuns pentru opera de evanghelizare. Un adevăr exprimat o viaţă întreagă numai de una şi aceeaşi persoană, din punct de vedere psihologic, nu dă totdeauna rodul cuvenit; masa mare are lipsă de mai mulţi sfătuitori în cele bune.

In apostolatul propriu preotului, apoi în organizarea şi desfăşurarea apostolatului laic se cere multă îndemânare, căci zice sft. Grigore de Nazianz: cea mai înaltă artă este aceea de-a forma bine pe om, care e fiinţa cea mai ciudată şi mai schimbăcioasă şi mai greu de condus dintre toate vieţuitoarele».

Temele date conferinţelor preoţeşti — în sesiunea de toamnă — au scopul de-a lămuri, de-a stabili în raport cu realitatea, de-a căuta colaboratori devotaţi în ajutorul misiunii apostolice a preotului. In cele ce urmează ne referim numai la organizarea şi desfăşurarea apostolatului laic la sate.

Organizarea şi desfăşurarea apostolatului laic la sate trebue privite din două puncte de vedere. Mai întâi trebue din partea preotului pregătit elementul laic într'o formă sistematică, arătându-i însemnătatea, în ce constă acest apostolat, ce se are în vedere şi cari sunt mijloacele şi metoadele. Iniţiaţi în această privinţă va urma punerea acestor cunoştinţi în practică, unde de fapt trebue lăsaţi laicii, căci mai ales la sate nu putem vorbi de un apostolat în cuvânt şi idei din partea laicilor, ci numai din partea noastră. Laicii, treziţi la conştiinţa unui apostolat, vor deveni colaboratori, vor fi puşi la contribuţie, formând nişte artere menite a duce dela centru, care e preotul, toate îndemnurile bune, a le practica ca pildă şi pentru alţii. Preotul rămâne şi pe mai departe a fi purtătorul de cuvânt şi idei al apostolatului propriu zis, ca cel mai chemat şi pregătit. Organizarea şi desfăşurarea apostolatului laic are în vedere numai canalizarea în toate părţile a ideilor sulevate de preot, rămânând el centrul întregei organizări. Pentru pregătirea şi organizarea acestui apostolat, vom cerceta, ce avem, către cine ne putem adresa, cum s'ar putea săvârşi acesta.

Un apostolat laic la sate până astăzi nu avem organizat. Dacă însă privim pe enoriaşii nostri ca părinţi, atunci constatăm că ei săvârşesc un apostolat, să-l numim natural sau inăscut, atunci când cele dintâi cunoştinţi despre poruncile lui Dumnezeu şi voia Lui, copilul creştin le primeşte dela părinţii săi, ca dela nişte apostoli fireşti. Pornind dela exemplul părinţilor — iată punctul de mânecare în organizarea apostolatului laic, trebuind să ni-i creştem de mici, să ne formăm o generaţie mai conştientă de această chemare, statornicind o legătură mai

apropiată între preot şi copii, enoriaşii de mai târziu. La noi, în unele părţi unde religia în şcoala primară se predă de învăţător, şi din multe puncte de vedere e bine aşa, se face o întrerupere, respective intrăm în contact mai direct abia după vârsta de 20 ani cu enoriaşi puţin cunoscuţi. Vechea practică şcolară şi pastorală din trecute vremi cu schimbările cerute de nevoile timpului de faţă, ne vine în ajutor. Dacă în şcoala de toate zilele nu ar fi posibilă o legătură mai strânsă, atunci în şcoala de repetiţie, necondiţionat preotul trebue să între în legătură cu elevii şi în temeiul cunoştinţelor primite în clasele primare, a broda cele necesare pentru omul şi creştinul de mai târziu, trezind un interes mai viu, mai conştient de sine şi în temeiul poruncii «iubeşte pe deaproapele tău ca pe tine însuţi» a-i face colaboratori în opera de evanghelizare a mulţimii. Credem, că cel puţin o oră la săptămână în instrucţia şi educaţia tinerimii şcolare dela 12 ani în sus — mai ales dacă se vor putea aplica nouile reforme şcolare la sate — trebue să fie a preotului, iniţiindu-i în adevărurile credinţei, îmbinând teoria cu practica, apropiindu-i într'o formă mai plăcută de biserică, prin învăţarea glasurilor, apostolului, răspunsuri liturgice, cor, sau chiar şi numai răspunsuri în grup dela strană, plantarea cu pomi a cimitirului, înfrumseţarea mormintelor ş. a. m. d. făcându-i accesibili pentru alte lucruri şi mai mari, când vârsta le dă această posibilitate. Tot la această oră li se poate da cunoştinţi din biblie, cum e împărţită, cum trebue înţeleasă şi că adevărata interpretare e numai cea dată de biserică; astfel cunoscând rostul acestei cărţi sfinte din tinereţe, mai uşor va răsfoi în ea, când preotul va ceti evanghelia după cutare evanghelist, sau se va provoca la alt scriitor din cartea sfântă. In această oră, la această vârstă am pune numai baza sigură pentru opera de clădire de mai târziu, am începe din fundament a ne creşte generaţia de colaboratori pe care astăzi nu o avem. La această vârstă instrucţia sălcie de memorizare trebue abandonată, căutând totdeauna concluzia şi aplicarea practică, unde el chiar la această vârstă, sau cu atât mai mult mai târziu în viaţă poate să vadă efectele, fie faţă de sine însuşi, fie faţă de deaproapele său. Credinţa în combinaţie cu faptă — iată intenţia acestei şcoli, din care va rezulta la timpul său un apostolat laic, ca ajutor pentru preot.

De aci vom trece la organizarea tinerimei, care după loc şi împrejurări e cea mai grea. Trebue să ţinem seamă de vârsta mult puţin periculoasă din multe puncte de vedere, să ţinem seamă şi de dorinţa de distracţie şi în legătură cu aceasta să o ducem pe calea dorită de noi spre o îndrumare în senz creştinesc. In ce priveşte distracţia tinerimii trebue edificat un pavilon special, la loc potrivit în legătură cu casa culturală. Tinerimea organizată pentru acest loc de distracţie cu toată supravegherea necesară, va fi datoare, ca o condiţie sine qua non, a lua parte în corpore în anumite zile de Duminecă la Vecernie, când ca şi într'o şcoală de Dumineca va ţine numai cu ei conform vârstei şi împrejurărilor, cetiri biblice, regulele de bună cuviinţă, obligându-i la mărturisire, aranjând de aşa, ca să fie totdeauna ceva nou, plăcut şi atrăgător. Aici va trebui puşi să citească din biblie pe cei mai buni, sau o altă carte de folos sufletesc. Preotul va stărui ca această tinerime să urmeze sfaturile date, să le pună în practică faţă de ei şi faţă de aproapele. Vom lua şi noi din metoadele sectanţilor, căutând a obliga pe fiecare tinăr a câştiga încă unul din prietinii săi pentru oastea lui Hristos, obligându-i la o promisiune solemnă, că nu mai înjură cele sfinte şi cu cunoştinţele primite va determina şi pe alţii a urma aceiaş cale.

Dacă rămânem numai la sfaturi, n'am făcut nimic; acestea se uită curând. Să fie obligaţi a raporta, a ţinea consfătuiri, ale asculta părerea, de ce greutăţi au dat, cum au fost întimpinaţi de cei renitenţi şi împreună cu ei a chibzui care e calea pentru întoarcerea păcătoşilor? Astfel urmând chiar şi numai cu o seamă din ei, vor deveni mai conştienţi, vor simţi, că cu puţine cunoştinţe pot lucra şi ei, pot desvolta un apostolat în faptă şi vor fi mulţumiţi de rezultatul obţinut. Despre felul acesta de organizare se va purta un registru şi în adunarea generală se va raporta câţi au desfăşurat o activitate oarecare în senzul dorit de noi şi ce efect au avut în general. Credem, că în felul acesta ar fi o trezire, o stimulare pentru toţi. Mai greu va fi începutul. Din sinul lor şi pentru ei, trebue format un sfat al păcii, să-i facem judecători proprii pentru faptele lor. In cadrul organizaţiei preotul să fie îndrumătorul şi autorul moral numai.

Vechea practică de îndrumarea vieţii în senz creştinesc se urma

odată într'o formă mai simplă, mai practică cu urmări mult mai bune ca astăzi, când totul e lăsat în sarcina justiţiei. Într'o veche însemnare din cărţile bisericeşti, am aflat, că la noi în comună înainte cu zeci de ani, dupăce toată strădania preoţilor şi a juraţilor la ordinul «preaînaltelor porunci împărăteşti» ca nimenea să nu sudue «sfânta cruce» şi altele din cele sfinte, a nu umbla cu pipa pe uliţă, seara după 8 ciasuri să nu se mai afle beutori prin cârcime... toate aceste vestiri rămânând zadarnice, s'au întrunit inspectorul administrativ, preoţii locului, juraţii şi bătrânii satului şi au hotărît aşezarea lângă biserica veche a unui scaun închinat numit «gros» care îi prindea mânile şi gâtul vinovatului, ca să nu poată fugi. Insemnarea ne păstrează şi numele celui dintâi om care pentru sudalme a făcut pocinog acestei aşezări. Inaintea vinovatului se perinda tinerimea şcolară şi i se spunea păcatul şi vina celui pedepsit, ca indemn de a se feri de greşală şi de locul de pedeapsă. Când cineva batjocorea cu vorbe grele pe altul d. e. o femeie pe alta, nu prea căutau advocaţii, ca pentru un cuvânt de ofenză să le cumpere ghete scumpe, ci bătrânii satului, cari în virtutea unor vechi drepturi regale «cu satul nostru slobod şi crăesc» aveau dreptul a decide şi aduce hotărîri în toate daraverile vieţii din sat ş. a. m. d. — afară de cazul când cineva ar fi fost vinovat pentru pedeapsă cu moarte. Pentru batjocuri şi vorbe grele, cel vinovat — mai ales femeile — era obligate după hotărârea bătrânilor şi a scaunului de judecată a se bate cu palma de 3 ori preste gură. Insemnarea ne spune «şi s'a bătut preste gură înaintea judecăţii». Ce practic ar fi acest scaun de judecată astăzi, câte daraveli mărunte nu s'ar resolvi uşor, fără cheltueli şi zile perdute! Ce efect din punct de vedere moral, faţă de pedeapsa în bani de astăzi! La ce contribuţie de apostolat în faptă n'ar fi angajaţi laicii, când ne-am putea întoarce la vechea practică cu schimbările cerute de împrejurări!

*

Biserica noastră prin organizaţia ce o are cuprinsă în «Statutul organic» dă posibilitatea elementului laic, nu numai de-a alege preot şi alţi bărbaţi în corporaţiunile bisericeşti, nu numai de a administra averi, ci îi dă posibilitatea şi în temeiul drepturilor garantate îi impune şi anumite datorinţe de ordin

mai înalt, în special membrilor comitetului parohial în § 23 de-a priveghia asupra religiosităţii şi moralităţii membrilor parohiali, precum şi pentru desrădăcinarea datinelor stângace şi a desfrânării prin mijloace morale şi pedepse mai mici bisericeşti.

In practică, corporaţiunea este comitetul parohial şi în care se aleg cei mai de frunte enoriaşi, nu se prea discută chestiuni cari se cuprind în amintitul §, datorinţele le înţeleg şi aplică numai într'o direcţie, în cea administrativă. Există totuş un câştig real pentru ceea ce voim şi urmărim. Elementul laic fiind chemat a lua parte la întreg complexul de probleme cari stau în legătură cu viaţa bisericească, având-l la îndemână, urmează a da atenţiunea cuvenită şi a lămuri datorinţa lor şi pentru probleme mai înalte — angajându-i la un apostolat ca colaboratori ai preotului şi în urmare datorinţii ce o au ca cei mai de frunte şi înălţătorii celorlalţi credincioşi.

Procesele verbale ale şedinţelor de până acum cuprind prea puţine rânduri cari să ne arete, că comitetul parohial s'a ocupat şi în această direcţie. Aceasta e posibil numai aşa, dacă pe viitor se pune în ordinea de zi ca obiect separat una sau alta din problemele cari ating chestiunea de care ne ocupăm. Vom indica câteva din acestea.

Vom căuta răul principal din cari isvoresc toate celalalte, acesta nu e altul decât cârciuma. Deşi s'a pornit o mişcare în regularea acestei chestiuni, rezultatul la care am ajuns nu e prea de laudă. Corporaţiunile comunale în multe cazuri au decis închiderea lor, iar organele superioare şi-au făcut un merit din deschiderea acestor localuri, la cari atât de mult contează grupările politice. Comitetul parohial neputând remedià din rădăcină acest rău, are datorinţa şi ar putea contribui la o îndreptare oare-care, alegând din sânul său 2—3 grupuri de bătrâni cinstiţi cu îndatorirea de a controla cârciumele în Dumineci şi Sărbători, a sfătui pe cârciumari a nu da beutură tineretului, iar pe băeţandri a nu mai cerceta acest lăcaş. Vor fi datori a raporta de cele constatate, la ce rezultat au ajuns, de ce greutăţi au dat ş. a. m. d. Toate aceste trebue iniţiate de preot, dându-le toate îndrumările necesare cu mult tact şi înţelepciune. Constatările trebue fixate în scris şi în baza acelora a lua noi dispoziţii pentru viitor. Acest apostolat e în interesul tuturora

celorce au copii şi se plâng de slăbiciunea şi decadenţa morală ce rezultă din cercetarea cârcimelor. Tot aceşti oameni ar fi chemaţi a sfătui pe tineri a se duce la casa culturală, unde află cărţi de citit, unde pot petrece cu mai mult câştig sufletesc.

*

Sf. Ap. Pavel în epistola a II-a către Timotei zice: «Propovădueşte cuvântul, stai asupra cu vreme şi fără vreme, mustră, ceartă, îndeamnă cu toată răbdarea şi învăţătura». Membrii comitetului parohial şi alţi enoriaşi pot fi îndemnaţi la opera de caritate publică condusă de ei — preotul dându-le ideia, iar ei puşi la contribuţie directă în conducerea, administrarea şi desfăşurarea acestei fapte creştineşti, ca roadă a credinţii, unde văd rezultatul practic şi pot îndemna şi pe alţii. Pentru acest apostolat în direcţia carităţii publice voiu descrie un astfel de aşezământ, care prin organizarea şi desfăşurarea lui dă posibilitatea laicilor a desvolta un frumos apostolat.

La anul 1854 mai mulţi fruntaşi din comuna noastră «cu cuget de-a întinde mână de ajutor celor săraci, de-a şterge după puteri lacrimile de pe faţa celor scăpătaţi, în senzul sft. Evangheliii, ne-am determinat prin puteri unite a înfiinţa un fond pentru ajutorarea acelora», aşa încep statutele fundaţiunii numită «Fondul săracilor români din comuna Răşinari». Fundaţiunei s'a pus bază cu capital în bani, cu pământ donat ca avere şi capital neatacabil. Ori-ce donator cu 100 Lei (astăzi 500) devine membru de drept al fundaţiunii, ia parte la adunarea generală, iar după moarte, fiul cel mai mare în temeiul aceleiaş donaţiuni devine şi el membru de drept, deci donatorii sunt totodată chivernisitorii averii proprii, se păstrează continuitatea, şi văd întrebuinţarea banului donat. Fundaţiunea aceasta nu stă nici sub administrarea bisericii, nici a comunei politice, e independentă în toată organizarea ei. Se conduce de un comitet, care îşi alege din sinul său un «Tată al săracilor», de obiceiu ţăran de frunte. Din venitul banilor se împart ajutoare invalizilor vieţii, persoane trecute de 60 ani, ca ajutor lunar. E interesant să priveşti în cea dintâi Sâmbătă din lună, cum 92 de invalizi ai vieţii merg la casieria fundaţiunii pentru ajutorul de 20 Lei lunar! Cei primiţi în tabloul săracilor beneficiază până trăesc de acest ajutor. Scopul mai îndepărtat, a fost şi este altul,

de-a se ridica din cruţare chibzuită o casă anume pentru săraci. Trecutele vremi nu au fost prielnice pentru înfăptuirea acestei dorinţi; guvernele ungare căutau vreme cu prilej pentru desfiinţarea sau trecerea sub conducerea unei administraţii comunale. Lumea cunoscând importanţa acestui aşezământ donează foarte mult. Iată un mijloc de traducere în faptă a milosteniei, luând donatorul parte activă la un apostolat dintre cele mai frumoase. Fundaţiunea are astăzi 70 jugăre pământ şi depunere în bani; din prisos se va edifica casa proectată «când bunul Dumnezeu va ajuta să sporească» după cum zice fondatorii în actul de constituire. Noi cei cu carte şi cu parale mai puţine, suntem mai mult conducătorii în scris a afacerilor fundaţiunii, partea cealaltă e lăsată în sarcina laicilor. Astfel s'au familiarizat oamenii cu acest aşezământ, încât atunci când donează sau lasă ceva fundaţiunii zic «am lăsat la săraci» sau «las săracilor». Astfel ne convingem, că aşezăminte particulare controlate pot aduce mare folos pentru aceea ce propagăm, sau chiar o confirmare şi o dovadă mai mult pentru ce propagăm, căci zice psalmistul David 9, 11: «Robul Tău primeşte şi el învăţătură dela ele».

Unde există un astfel de aşezământ sau asemănător, accentuând importanţa vom scoate la iveală credincioşilor, că ei în această formă săvârşesc de fapt un apostolat, vom imbina cu alte fapte de caritate sau de alt fel, ca să înţeleagă să ne steie în ajutor în săvârşirea unui apostolat, pe care îl pot îndeplini, provocându-ne la aceeace există sau deja săvârşesc. Cel mai bun prilej e parastasul solemn ce se săvârşeşte din 3 în 3 ani din partea fundaţiunii pentru toţi fundatorii şi binefăcătorii ei.

Tot acest fir roşu ne va conduce în activitatea noastră şi în organizarea apostolatului laic la sate faţă de alte instituţiuni asociaţii sau reuniuni, cari formate odată, le vom da directivele necesare pentru săvârşirea şi contribuirea cu partea lor de muncă în opera de evanghelizare, în îndeplinirea poruncii «iubeşte pe deaproapele tău».

Ne oprim la «Reuniunile de femei» cari sânt în cele mai multe comune şi cari se mărginesc aproape numai la înfrumseţarea bisericii. Acest program se poate estinde şi în altă direcţie spre care tindem noi. Vom cere, vom sfătui în adunările

ce le ţin, dând toate îndemnurile necesare pentru a lua parte activă fie la ocrotirea orfanilor, fie a săracilor, a femeilor lăuze ş. a. m. d. Ca să nu rămână literă moartă, în adunările lor se vor discuta şi asculta observările ce le-au cules în această direcţie. Fiindcă în aceste reuniuni iau parte cele mai de frunte femei, unele cu un pronunţat simţ religios, vom încerca ale pune în slujba împărţirii de cărţi religioase, le vom îndemna să între în legătură cu acele femei, cari alunecă pe povărnişul sectanţilor, ele sânt mai aproape şi prind mai uşor intenţia ce au şi pentru ce voiesc a se abate dela legea veche.

Cărţile bune în mâna iubitorilor de lectură fac servicii bune şi sânt de mare ajutor, devin buni colaboratori pentru preot. Având într'un cătun o familie al cărei cap a venit infectat din Rusia, dupăce nu ne-a succes a-l întoarce la calea cea adevărată, am apelat la câţiva oameni mai desgheţaţi, cari erau în nemijlocită apropiere cu aceştia; având convorbiri mai dese i-am pregătit pentru a puteà reacţiona şi susţine discuţie cu cel trecut, iniţiindu-i în felurítele secte şi arme de cari se folosesc. Acest metod de apărare şi izolare ne-a adus bune servicii.

Cărţile bune s'ar puteà distribuì tocmai prin aceste asociaţii şi reuniuni, ca o indicaţie mai mult pentru schimbarea scopului pe care l-au urmărit până acum, arătându-le astfel, că mai pot săvârşi şi o altă muncă de mare folos în slujba deaproapelui, legând astfel într'o formă aproape invizibilă ţintele tuturor asociaţiilor de orice natură spre scopul suprem, devenind fiecare un ostaş al lui Hristos, cu partea lui de muncă în marea operă de evanghelizare.

Afară de asociaţii şi reuniuni, mai sânt diferite prilejuri potrivite, unde laicul poate îndeplinì o muncă folositoare şi de ajutor pentru preot d. e. priveghiul la morţi. E un moment bine venit pentru a ascultà şi a pune în balanţă, ce e trupul, ce e sufletul? Cu câtă evlavie ascultă în tăcerea nopţii, în faţa tainei nepătrunse de mintea omenească, citirea unor minuni sau a evangheliilor! Omul în aceste momente e mai aplicat a meditá asupra nimicniciei lumii. Am văzut îndeplinind acest lucru şi la noi se practică de oameni din popor familiarizaţi cu cărţile sfinte. Trebue să le punem la dispoziţie astfel de cărţi, a-i organiza după străzi sau raioane, ca să ia parte în priveghiu, ce-

ţind celor prezenţi din astfel de cărţi. Trebue după şcoala acolo unde e posibil, unde se adună de bunăvoie, a folosì prilejul binevenit ce ni se îmbie şi există pentru opera de evanghelizare în forma unui apostolat laic.

*

După cum am amintit organizarea apostolatului laic la sate are două laturi. Una, organizarea din partea preotului prin cuvânt, apoi apostolatul laicilor în formă de fapte. Am înşirat după chibzuinţă câteva mijloace şi metoade, cari în mare parte se practică la noi. N'am pretenţia a fi spus totul în legătură cu această problemă de mare importanţă, nici nu am voit să fiu filozof din cele ce nu sunt posibile la sate, ca să nu rămână cuvintele mele numai vorbe bine sunătoare. Acesta e un început şi până acum nici nu avem fie şi numai o broşură, care să îmbrăţişeze această problemă. Am avut intenţia mai mult a da câteva idei, cari completate în discuţia ce va urma de fraţii preoţi în această conferinţă de toamnă şi altele ce vor urmà, cu esperienţa ce o au, cu cele ce au încercat în parohiile încredinţate spre păstorire — să concretizăm ce am puteà face, începând cu răbdare şi înţelepciune o muncă mai sistematică după un plan oarecare. A cuprinde în paragrafi apostolatul laic la sate e imposibil. El variază după loc şi imprejurări. Acest apostolat nu e altceva decât o parte integrantă din apostolatul propriu preotului şi se manifestă din producerea unei dispoziţii reciproce sufleteşti, de conlucrare şi colaborare între clerici şi mireni. Scheletul lui parte îl avem în chiar organizarea bisericei noastre.

In urma celor zise, organizarea, desfăşurarea, mijloacele şi metoadele apostolatului laic la sate le-am putea cuprinde în următoarele:

1. Propunerea religiunii în şcoala de repetiţie sau de adulţi, pregătind noua generaţie în direcţia ce voim, stabilind legătura necesară pentru raportul de mai târziu. Aici vom stăruì ca să înţeleagă ce pot face în vieaţă pentru deaproapele.

2. Organizarea tinerimii în legătură cu şcoala de Duminecă, care se va ţine separat.

3. La Vecernie, cetiri biblice, ca cel mai bun prilej pentru apostolatul preotului, cu îndemnuri pentru organizarea şi desfăşurarea apostolatului laic.

4. Organizarea diferitelor asociaţii sau reuniuni în direcţia ce urmărim.

5. Diferitele prilejuri binevenite pentru desfăşurarea apostolatului.

6. Organizarea astorfel de aşezăminte de caritate, unde laicii găsesc aplicări practice, unde să se confirme adevărul că «credinţa fără fapte, moartă este» ş. a. m. d.

*

Pentru îndeplinirea acestui program de muncă, sau asemănător, pentru un apostolat propriu proectului în înţelesul adevărat al cuvântului, care trebue să cuprindă şi apostolatul laic, ca colaborator în opera de evanghelizare a mulţimii — se cere multă răbdare, tact şi înţelepciune, o stare de reciprocă înţelegere între preot şi enoriaşi, o îndeletnicire mai deasă cu cetirea cărţilor cari ne pot fi de folos, o abnegaţiune care îşi va aveà răsplata, mai puţină aici pe pământ, mai multă în cer, la Domnul nostru Isus Hristos.[1]

Preot E. Cioran.

Din arhiva companiei greceşti din Sibiiu.

— Acte istorice comunicate de Dr. I. Lupaş. —

La 9 Aprilie 1741 preoţii din Bungard Gheorghe şi Ion adresară episcopului Ioan Inochentie Clain o jalbă, tânguindu-se că neguţătorii din compania grecească din Sibiiu, deşi îşi îngroapă morţii la biserica din Bungard şi fac uneori slujbă în biserica aceasta — prin preotul lor ortodox, care înainte de sf. liturghie face totdeauna şi sfeştanie — lor nu le dă cinstea cuvenită, nici nu fac dare de seamă despre venitele bisericii

Gheorghe Manoli, birăul companiei greceşti răspunde că nu poate recunoaşte pe aceşti preoţi ca stăpâni îndreptăţiţi a cere companiei greceşti dare de seamă despre venitele bisericii, care n'a fost făcută de satul Bungard, nici de preoţi, ci de compania din Sibiiu pe locul cumpărat de ea; specifică apoi câteva donaţiuni, precum şi sumele cheltuite cu turnul, cu îngrăditura de scânduri făcută la curtea bisericii, precum şi cu casa şi «cuhnia», cari serveau pentru trebuinţele preotului. In ce priveşte obiceiul

[1] Temă cetită în conferinţa de toamnă a tractului Sibiu.

preotului lor de a face sfeştanie înainte de sf. liturghie, nu dă nici un răspuns, crezând că «după legea şi porunca bisericii noastre preoţii nostri cum ştiu, aşa fac». De încheiere aminteşte, că de câteori îngroapă vre-un mort, chiamă şi preoţii uniţi, dându-le câte două dutce numai fiindcă «cădesc şi sf. lor pe mortul», apoi îi invită şi la oomană unde «mănâncă şi beau cât le trebue», uneori chiar şi peste trebuinţă, încât ajung să facă gâlceavă, cum obicinueşte mai ales popa Gheorghe.

Jalba preoţilor din Bungard Gheorghe şi Ion contra companiei Grecilor din Sibiiu (9 Aprilie 1741).

Milustive şi preaosfinţite ales Scaonului aposloticescu, domnului, domnului Ioan Inochentie Clain liber baron dela Sad *Vlădica Făgraşului* şi a toată bisearica cea unită din Ardeal şi altor părţi dela Domnul Hristos pace sufletească, viaţă norocită, sânătate trupească poftim Mării Tale ca părintelui nostru în Domnul Hristos.

Altă vei avea inştiinţare Măriia Ta pentru sfânta biserica noastră a Bungardului precum are venit dela neguţitorii care să îngroapă aicea la Bungard, la sfânta bisearica şi venitul îl ţin neguţitorii dela cumpanie dela cetatea Sibiului şi la sfânta biserica nu vor să dea nimică. Iaste ca o mireasă frumoasă şi neînpodobită, aşa iaste biseareca noastră, nice n'are odăjdii nice n'are cărţi, nice nimica ce îi se cuvine sfintei biseareci; Neguţitorii care ştim numai noi care ce au lăsat sfintei biseareci: soacra lui Vasilie Gilca florinţi 20, Bunoe florinţi 100, Caradoi florinţi 50, Dumitru Cambura florinţi 50, Hagi Stoe florinţi 50 şi pentru aceia bani au dat o pravilă şi o ţin neguţitorii şi o am cerut noi preoţii şi nu or să o dea aicea la sfânta bisearică; Făgărăşanul florinţi 200 afar din 200 de florinţi precum va mărturisi Archimandritul Măriei Tale 7 sute de florinţi. Precum am inţeles dela alţi mai sănt Grigorie florinţ 2 sute şi on rând de odăjdii, Prăşcoveanul 40 de galbini, Maniu Arnăut florinţi 30, cocoana am auzit că au lăsat, dar nu ştim cât, şi noao preoţilor nu ne trebue altă, numai să dea ce se cuvine sfintei biserici, că noao preoţilor nei ruşine că sfânta biserică îi frumoasă şi n'are nimica ce ce cuvine sfintei biserici, A doa,

Doamna Ilinca au cumpărat nişte moşii şi noi nice nu le ştim unde sânt şi cărţile sănt la ei; a treia noi preoţii cum am fi spurcaţi aşa ne ţin pentru ce săntem uniaţi; când vin de slujescu câte odată sfântă şi dumnezeiască liturgie, fac întâiu o sveştanie apoi slujescu sfântă liturgie, şi noi preoţii nu avem nici o cinste dela ei, pentru ce săntem uniiaţi.

Ai Măriei Tale slugi plecate preoţii dela Bungard: Popa **Georgie**, *Popa* **Ion.**

Scris mesiţă aprilie zile 9 Ano 1741.

Răspunsul companiei greceşti din Sibiiu la acuzaţiile preoţilor Gheorghe şi Ioan din Bungard.

Luminate şi Preasfinţite ales Scaunului Apostolicescu Doamne, Doamne şi al nostru Mai mare Patron!

Cu căzută plecăciune închinândune înştiinţăm pe Măria ta pentru jalba ce au făcut prioţii dela satul Bungardului, în care jalbă să face pă dânşi însuş stăpâni la sfânta biserică a companiei greceşti a Sibiului şi luvători de seamă nouă a companiei de care lucru noi cu plecăciune facem în ştire Mării tale că această sfântă biserică în vremea când au vrut să facă pentru îngruparea neguţitorilor streini ce să află la această companie deapururea, nu s'au făcut fără ştire şi voe celora ce se cade, ci sau cumpărat locul pe care iaste sfânta biserică cu bani dela companie şi cu ştire şi voae domnilor ţării aceştiia şi cu ştire domnilor de cetatea Sibiului dupăcum arată scrisorile toate care avem, şi biserica n'au făcutu satul sau prioţii acestui sat ci au făcutu compania pă locul ce au cumpărat cu bani şi această sfântă bisearică iaste ştiută de toţi precum nu ne îndoim cu ştire să nu fie ştiută şi dela Măria ta că iaste a companiei iar nu a satului Bungardului, precum zic prioţii la jalba ce au dat. Aşa dar noi nu putem cunoaşte pă sfinţie lor nouă luvători de seamă. Iarăşi de va fi de trebuinţă la alt loc unde să cade bucuros ne vom da seamă şi socoteală cu dovada bună, dar cu plecăciune înştiinţăm pe Măria ta că nu se potriveşte cu dreptate jalba ce au dat prioţii de zic că au lăsat uni alţii atâta şi atâta bani şi alte că de aceste nu avem ştire, făr numai aceasta ştim că au lăsat soacra lui Vasilie Gilca fl

20, Hangi Stoe o pravilă nu lor ci aicea la noi, Făgărăşanul fl. 50, Gligorie fl. 100. Prâşcoveanul galbini 10, cocoana galbini 5. Noi aceasta milă ştim, iar nu mai multe. Dar noi avem cheltuiţi numai la turnul ceam făcut la această sfântă biserică fl. 480 şi la curte ce-am fost făcut de scânduri jur împrejur fl. 230 şi la casă fl. 115 şi cuhnie fl. 40 şi ei au stricat de iaste acuma iarăşi sfânta biserică desgrădită şi acuma trebuescu atâţa bani ca să cheltuim a doa oară să îngrădim sfânta biserică, unde au stricatu iară ei, Noi de o parte cheltuim totdeuna de deregem, ei de altă parte strică, că noi nu sântem acest fel de oameni, ca să luvăm dela sfintele biserici, ci cât potem să dăm şi să deregem. Iarăş pentru locurile sau moşiile ce sănt a sfintei bisearici, pentru aceale a noastră grijă şi datorie iaste dupăcum şi în minte ne iaste acuma strângânduse şi aceialalţi neguţitori a companiei ce sânt răsipiţi după neguţetorie, să le punem la o cale şi chiverniseală pentru folosul sfintei bisearici. Iar cât pentru această de zic, când merge preotul nostru să slujească sfântă şi dumnezeiască liturghie, face sfeştanie, la aceasta altă nu răspundem făr numai după legea şi porunca bisericei noastre prioţii noştri cum ştiu aşa fac. Iarăş pentru odăjdii n'au venit să ne spuie nici odată că nu au dar de a fi venit din ceale ce ne-ar fi fost pin potinţă leam fi dat, nu că sântem datori făr numai din bună facere noastră le vom da. Iarăşi pentru omenia lor cum zic că nu au dela companie, noi mai multă omenie nu ştim cum să le facem că noi avem priotul nostru. Destul iaste când mergem cu vreun omu mort, numai căci cădescu şi sfinţia lor pă mortul, le dăm câte două du(t)ce şi apoi şed la masă de mănâncă şi beau căt le trebue pân să inbată de fac şi gâlceavă, ales popa Gheorghe, şi cu toată plecăciune rămănem.

Al Mării tale:

Mai mic şi plecat **Gheorghe Manoli**
birăul cinstitei companii din preună cu toată compania.

Fiţi făcătorii cuvântului...[1]

Ca să nu vă amăgiţi pre voi înşi-vă — fiţi făcătorii cuvântului şi nu numai ascultătorii lui. *Iacob 1, 22.*

Iubiţi creştini şi fraţi!

«Venim să ne suim în muntele Domnului, în casa Dumnezeului nostru, şi El ne va învăţa căile Lui şi vom umbla în cărările Lui», ca să ne putem apropia odată de mult dorita desăvârşire. Vă chem în casa Domnului cu cuvintele proorocului Isaia, fiindcă sunt convins, că numai deacolo, privind viaţa în ansamblu, putem să-i dăm ce-i lipseşte, şi fiindcă sunt convins, că la desăvârşire nu putem ajunge decât prin cultură adevărată, care tocmai fiindcă e cultură şi încă adevărată, izvorând din adâncimile incomnensurabile ale sufletului unui neam, nu poate fi lipsită de duhul Domnului, nici de cuvântul gurii Lui; şi vă chem la loc înalt, pentruca văzându-ne lipsurile, să ne întărim sufletul şi să ne îndoim puterile la muncă desinteresată, ca să nu fim numai vorbitori, nici numai ascultători, ci făcători ai cuvântului.

Iubiţi creştini şi fraţi! Cuvântul cultură, cine poate spune, că nu sboară azi de pe buzele tuturora? Cine poate spune, că nu apoteozăm cu toţii cultura? Cine poate susţineà, că nu flămânzim şi însetoşăm după ea? Şi cu drept cuvânt, pentrucă adevărata cultură, sorbind din duhul vieţii, dă viaţă, dă întărire, agereşte, înalţă, înobilează, măreşte încrederea şi creditul unui popor, schimbă faţa lui, faţa ţării lui, — insuflă iubire şi respect altor naţii, mari şi mici deopotrivă, adună dela răsărit şi dela apus şi din toate părţile lumii admiratori şi imitatori. Cu un cuvânt adevărata cultură ne sprijineşte pas cu pas să ne împlinim menirea de oameni, dată nouă de Domnul Isus Hristos prin cuvintele: «Fiţi desăvârşiţi precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este». Cade-se dar să fie purtat pe buzele tuturor

[1] Predică ocazională rostită în catedrala din Sibiiu, în 27 Iulie 1924.

numele ei, cuvine-se să fie apoteozată, şi cu dreptate este să fie căutată cu foame şi cu sete de către toţi oamenii şi de către toate naţiile.

Dar întorcând ochii în lumea largă, ne miră, — mai ales la naţiile întârziate, ori cari au rupt firul tradiţiei lor culturale, — rezultatele aproape disparente în proporţie cu sforţările uriaşe depuse în numele ei. Da, fiindcă s'a uitat un lucru neînsemnat la aparenţă şi uşor de contrazis, dar capital în esenţă, anume că adevărata cultură nu e salcie din care rupi o rămureà în Franţa sau Germania, ori altă parte şi sădindu-o pe ţărmurul Dunării se prinde, aşà că peste un an ai şi tu o salcie la fel în ţara ta, ci e stejarul vânjos, care creşte în silă, în sute, chiar mii de ani, din ghinda mică, ascunsă în pământul şi regiunea, care-i prieşte. Cultura este ceva individual al naţiei, isvorând din adâncul sufletului ei şi crescând deodată cu el, şi numai prin alianţă şi vecinătate este a lumii întregi; deşi există un duh, sunt deosebite daruri şi deosebite roade.

Şi atunci şi noi Românii ne avem cultura noastră specifică, care creşte în tăcere de câteva mii de ani, şi pe care de câţiva zeci de ani am redus-o la rolul de energie statică, aşteptând doar dragoste, pricepere şi cunoaştere adâncă a sufletului românesc şi râvnă neprecupeţită, ca să devie dinamică, atunci când ne va ridicà la maximul de desvoltare şi se va impune lumii neforţat ca adevărată cultură şi ca a noastră. Căci e mare capabilitatea sufletului neamului românesc, şi n'are decât să fie pusă la fapta corăspunzătoare firii sale, pentruca să se inscrie în istoria universală a vieţii.

Da, dar tocmai pentru a inactivà această energie, se cere să ne uităm, că sufletul are lipsă de trezirea puterii, care aprinde şi dă avânt şi care unifică vederile şi le îndreaptă spre un ideal comun. Cultura oricărui popor este, şi cu atât mai mult a noastră trebue să fie, roada credinţii. Religia l-a făcut pe om şi pe naţii să nu-şi clădiască viaţa pe nisip, să nu se lege de lumea aceasta trecătoare, ci să-şi înalţe privirile în sus, să pri-

vească vecinicia şi nemărginirea; religia l-a făcut să versifice, să cânte, să filozofeze, să clădiască, să sculpteze să picteze, *să eternizeze;* ea a dat avânt, căldură, stăruinţă; ea le-a dat viaţă, unificând sforţările tuturora spre un ţel comun. Iar când religia a fost desconsiderată, cultura a ajuns un simulacru, şi roadele ei: discompunere. — Şi în sufletul neamului nostru câtă forţă de credinţă nu e, câtă poezie religioasă, cât idealism creator! Dar ne sărăceşte importul! Din pricina lui e «foamete, dar nu foamete de pâne, ci foamete de cuvântul lui Dumnezeu», şi propaganda noastră, pornită din inimă curată, e prea fără rezultat.

Dacă ne-am întoarce ochii spre noi şi ne-am regăsì, şi dacă am pune urechea la inima noastră, am aflà ce-i trebue culturii, ce-i trebue propagandei noastre culturale de azi, pentruca să aibă putere de deşteptare şi roade de înălţare. Duh îi trebue, duh nou, duh creştin, foc care să aprindă inimile nu spre răsboiu, ci spre idealul preconizat de Domnul Isus Hristos, duhul, pe care l caută poporul de jos şi pe care-l speculează sectarii, duhul, care desparte în noi pe omul cel vechiu de cel nou, duhul care provoacă gânduri nouă şi deşteaptă puteri mari adormite şi care nu se linişteşte până când roada lui nu e deplină, duhul Domnului, care arde rădăcina păcatelor, care dă suflet, viaţă, înviere, duhul, care nu poate admite trufia şi neînţelegerea dintre conducătorii neamului şi propovăduitorii culturii, duhul, care nu se împacă cu prea marea iubire de lumea aceasta, duhul, care nu poate suferì uşurinţa, cu care prea des se tratează azi chestiunile mari de viaţă; se cere duhul, care se desprinde din cuvintele: «Aşà să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune, să preamăriască pe Tatăl vostru cel din ceruri».

N'avem decât să-i dăm acest duh culturii noastre şi vom avea roadele, pe cari nici nu le bănuiam, şi pe cari le admirăm la alte naţiuni mai norocoase.

Dar cine se va suì în muntele Domnului şi cine

va sta în locul cel sfânt al lui? Cel nevinovat cu mânile şi curat cu inima, celce nu-şi pleacă inima sa spre cele deşarte şi nu caută cele viclene. Numai acela va luà binecuvântare dela Domnul şi milostivire dela Dumnezeu Mântuitorul său,[1] numai acela poate fi apostol al neamului acestuia.

Şi acum — toţi câţi pot venì ca apostoli, fie din oricare parte a ţării şi cu orice muncă, dacă pot venì în numele crezului, că pentru noi cultura trebue să fie a noastră şi străbătută de duhul evangheliei Domnului, vin şi în numele Domnului, chiar când n'ar spune-o, şi biserica noastră în numele lui Dumnezeu îi binecuvântă.

Iar Tu Doamne, Isuse Hristoase, care ai murit pentru noi, fă-ne să viem pentru tine; trimite-ne Duhul cel sfânt, care să ne lumineze şi încălzească pentru evanghelia împărăţiei tale, şi fă, ca, întocmai cum au căzut zidurile Ierihonului în faţa chivotului legii, să cadă prin noi şi prin toţi ceice vor desăvârşirea acestui neam, zidurile, pe cari inimi viclene vor să le ridice între noi, şi să înviem toţi şi tot neamul la o nouă viaţă, cum a înviat mormanul de oase din prorocia lui Iezechia la auzul propovoduirii cuvântului Tău; ajută-ne să nu mai fim numai ascultători, ci şi făcători ai cuvântului tău care îndreaptă la desăvârşire. Amin. Preot. **Gh. Maior.**

MIŞCAREA LITERARA.

Der Römerbrief, von *D. Karl Barth* professor für reformierte Theologie an der Universität Göttingen. Dritter Abdruck der neuen Bearbeitung. 1924. Chr. Kaisers Verlag. München. Pag. 528.

Nimeni nu poate nega foloasele pe cari critica istorică le-a adus cercetărilor biblice. Dar în acelaş timp trebue să recunoaştem, că această critică, dusă ad absurdum, a dat şi rezultate rele. Nu vom înşira monstruosităţile pe cari le-au debitat, sub falsa etichetă a unor rezultate ale cercetării «ştienţifice», filosofi ca Fenerbach, Kalthoff Jennsen, A. Drews şi alţii. De

[1] Ps. 23 1, 4, 5.

astădată ţinem să subliniem superficialitatea unei exegeze care crede că «restabilind» textul biblic şi interpretându l în lumina arheologiei şi a celorlalte accessorii ale «historismului» modern, şi-a făcut datoria faţă de «Cuvântul lui Dumnezeu» şi faţă de ceice vor să-i pătrundă înţelesul lui mântuitor

Căci exegeza nouă, robită relativismului istoric se opreşte de obiceiu la jumătatea drumului. Se mulţumeşte cu nişte rezultate cari totuşi nu sunt decât *mijloacele* unei temeinice interpretări care vrea să pătrundă în tainele spirituale ale textului, în fondul lui permanent.

Monumentala operă a profesorului K. Barth dela Göttingen, Der Römerbrief, constitue un protest energic impotriva unei astfel de exegeze, care e măgulită dacă poate arăta cetitorului «was da steht». El nu se mulţumeşte cu luminarea istorică a textului, ci caută să pătrundă în ezenţa cugetării autorului şi să desprindă înţelepciunea eternă a scripturilor sfinte. Pentru el Pavel nu se adresează numai Romanilor, ci umanităţii întregi din toate vremile. De aceea el nu întreabă pe Pavel numai ce le-a spus Romanilor, ci mai ales ce poate el spune lumii de azi cu privire la marile proleme ale vieţii. «El adânceşte textul până atunci, până când zidul care desparte veacul prim al creştinătăţii de veacul al douăzecilea devine transparent, până când aici întreaga convorbirea dintre scriitor şi cetitor se concentrează asupra *problemei* (care nu *poate* fi deosebită acolo şi aici!)».

Adânceşte textul până la limita unde îşi uită că nu el este autorul şi unde l-a înţeles aşa de bine, «încât i se pare că autorul vorbeşte în numele lui, iar el poate vorbi în numele autorului».

Măiestrul lui Barth e Calvin. Autorul însuşi o mărturiseşte, cu mândrie. Criticii în deosebi Jülicher şi Kühl, văd în Barth «un consacrat duşman al criticei istorice», un exeget care se mişcă în cadrul doctrinei despre inspiraţia scripturilor sfinte. E o osândă grătuită, întrucât Barth recunoaşte absoluta necesitate a criticei istorice. El protestează numai împotriva superficialităţii unei interpretări care se opreşte la jumătatea drumului, la adunarea materialului exegetic, lăsând tâlcuirea propriu zisă în grija lui... Nibergall (a teologiei practice).

Opera pe care-o scoate la lumină e un rod al strădăniei sale pastorale. Nevoile sufleteşti ale credincioşilor săi din parohie l-au silit să întreprindă această lucrare atât de preţioasă.

Dar tocmai această împrejurare îi împrumută o deosebită valoare. Publicul din Germania a şi înţeles-o. Dovadă că Römerbrief-ul lui Barth a ajuns, în nu mai mult de cinci ani, la a patra ediţie.

*

Atlas scripturae Sacrae, decem tabulae geographicae, cum indice locorum scripturae sacrae vulgatae editionis, scriptorum ecclesiasticorum et ethnicorum, auctore *Dre Ricardo de Riess* editio tertia recognita et emendata labore et studio *Ludovici Heidet.* Ed. Herder & Co, Freiburg in Breisgua. 1924. — Preţul 16 mărci aur.

Studiul biblic, fără cunoaşterea intuitivă, cel puţin mijlocită, a locurilor sfinte, este deadreptul imposibil. Pentru cine nu are putinţă să cerceteze teatrul istoriei sfinte, cel mai efectiv mijloc de instrucţie este harta. Indispensabilă este însă aceasta pentru oricine. Atlasul sfintei scripturi de Riess e o operă consacrată. Ea ni se înfăţişează în condiţii escelente atât sub raportul postulatelor ştientifice cât şi sub al execuţiei tehnice. Atlasul cuprinde 10 hărţi: 1 Eghipetul de vremea patriarhilor; 2. Arabia petrae, şi Canaanul de pe vremea întoarcerii Iudeilor din Eghipet cu regiunea muntelui Sinai; 3. Palestina de pe vremea judecătorilor şi Regilor; 4. Canaan, Siria, Assiria şi Cabilonia; 5. Assiria şi Babilonia, cu regiunile cetăţilor Nivive şi Babilon; 6. Palestina de pe vremea lui Isus Hristos şi a apostolilor, cu regiunea Mării Galileii; 7. Siria, Azia mică, Macedonia, Grecia, Italia de pe vremea Apostolilor; 8. Ierusalimul de pe vremea regilor — Ierusalimul de pe vremea întoarcerii Iudeilor din captivitatea Hasmoneilor — Ierusalimul de pe vremea împăratului Vespasian. — Aelia Capitolina Hadriani — Aelia Capitolina Constantini Magni — Ierusalimul în veacul IV—VII d. Vr. Pustnicia Cetăţii sfinte şi a Iordanului în veacul IV—VII d. Nr. 9. Regiunile din jurul Ierusalimului şi al Vifleemului. — Ierusalimul de azi; 10. Palestina de azi, cu relieful ţinutului dintre Marea mediterană şi muntele Nebo.

Un indice alfabetic al numelor geografice din Biblie, alcătuit ireproşabil, uşurează consultarea Atlasului. Numirile ebraice şi arabe sânt transcrise în alfabetul latin. Lămuririle se dau în limba latină. Cartea e scumpă, totuşi accesibilă, cel puţin pentru bibliotecile institutelor noastre teologice. Studenţii vor găsi în ea un preţios îndreptar.

*

La Roumanie Pitoresque par *N. Iorga* profeseur à l'Université de Bucarest, agrée ala Sorbonne, membre de l'Academie roumaine; correspondant del'Institut. Gambér éditeur, Paris 1924. Pag. 220. Preţul 1000 lei.

Neobosita râvnă a marelui nostru dascăl şi învăţat N. Iorga a scos la lumină încă una din operele menite să vestească lumii străine frumuseţile fireşti ale pământului românesc şi comoara sufletească a neamului nostru. Operă a cărei valoare literară ştienţifică şi informativă n'o egalează decât doar monumentala

execuţie tehnică, datorită institutului «Ramuri» dela Craiova, nu este totuşi o carte scrisă *pentru* propagandă. O spune însuşi autorul în pedoslovia sa fără titlu. Ea este, «si on veut une description du pitoresque de la Roumanie, de la Romuanie entière» — deci: un album, o călăuză, o descriere a pitorescului României — şi anume pe văi, după datina veche, fără despărţirea ţării în regiuni... cu nume fabricate de străini sau estinse arbitrar: Bucovina, Transilvania, Basarabia».

Cine vrea se scoată din această expunere şi un argument pentru unitatea noastră etnografică şi pentru drepturile istorice de a stăpâni aceste «văi» unite într'o singură ţară — o poate face, cu tot dreptul. Argumentul însă nu este căutat. El se desprinde din realitatea lucrurilor în chip firesc, aşa cum se desprind toate adevărurile mari.

Pentru cetitorul care a răsfoit pitoreştile descrieri din volumele: «Neamul românesc în Ardeal şi Ţara ungurească», «Neamul românesc în Bucovina», «Neamul românesc în Basarabia», «Sate şi preoţi», «Drumuri şi oraşe» — ale dlui Iorga — «La Roumanie pitoresque» nu este o revelaţie. Pretutindeni aceleaşi descrieri minunate, cari vădesc pe poetul căruia minuţioasele cercetări istorice n'au fost în stare să-i atenueze măcar sensibilitatea faţă de frumuseţile firii şi ale artei; aceeaş bogăţie de informaţii asupra trecutului neamului românesc şi al popoarelor aşezate pe pământul ţării noastre, cari vădesc pe istoricul erudit; aceleaşi exacte amănunte geografice, cari vădesc pe marele Român care-şi cunoaşte ţara «de visu», pentrucă iubindu-o a cutreierat-o de atâteaori dealungul şi dealatul ei, şi în sfârşit acelaş spirit de observaţie şi acelaş stil de-o plasticitate picturală care face dovada literatului consacrat.

Dar cartea, fiind un «Album» mai cuprinde ceva: o întreagă galerie de tablouri — peisagii, biserici, mănăstiri, clădiri monumentale, portrete — cari îşi răsfaţă frumseţea pe luciul, ca de marmoră albă, al hârtiei.

Cartea este o nepreţuită podoabă şi pe masa celuice şi-o poate cumpăra.

*

Simboluri liturgice de *Dr. B. I. Felea.* Tip. diecezei ort. rom. Arad. 1924. Pag. 76. Preţul 20 lei.

Cultul nostru divin e de o măreţie extraordinară, de o splendoare şi bogăţie fără seamăn. In forma lui e de o structură arhitectonică; în fondul lui — de un profund misticism.

Antichitatea creştină a trăit o viaţă profund religioasă. Această viaţă s'a permanentizat în cultul divin, care arată cea mai intimă comunicare a credinciosului cu divinitatea. Credinciosul, ca şi poetul, vorbeşte prin simboluri. Pentru a-i înţelege graiul, trebue să pătrunzi în semnificaţia simbolurilor sale. Această

înțelegere te duce în lumea celor care nu cuvântă și îți face cu putință participarea *activă* la slujbele Dumnezeești, cari sânt cele mai puternice mijloace de mântuire sufletească și de manifestare a solidarității religioase.

Părintele Dr. I. Felea a adus un prețios serviciu bisericii noastre prin tălcuirea celor două liturghii: a lui Vasile cel Mare și a lui Ioan gură de Aur. Folosul sufletesc cu care se va ispiti cartea părintelui Felea e cu atât mai mare, cu cât această carte e scrisă cu priceperea unui teolog și cu entuziasmul unui credincios. Cu anumite completări, ea ar putea îndeplini și rolul unui manual de școală secundară Un bun îndreptar însă este ea chiar și în actuala ei formă, pentru oricine își va lua osteneala s'o citească.

N. Colan.

*

Cântările liturgiei sf. Ioan gură de aur pentru cor mixt de d na *Ioana N. Ghica Comănești* revăzute de D. D. Kiriac. Prețul 40 lei. Se vinde în folosul orfanilor de răsboiu din Târgu-Ocna.

Lucrarea aceasta a dnei Ghica-Comănești este o compoziție muzicală de valoare. Singuraticele piese — abstrăgând ceva cam prea multele recitative — au melodii plăcute însoțite de armonii ușoare și corecte. Cu toată varietatea ritmică a pieselor mai lungi învățarea lor este ușoară și pentru corurile bisericești cu cântăreți mai puțin rutinați. Ici colea se uzează în vocile extreme, anume în sopran de sunete ce trec peste limita de sus obișnuită; prin aceasta executarea devine mai dificilă. Micile greșeli de tipar sau de prozodie ce se întâlnesc pe ici pe colo pot fi în parte îndreptate de către dirigentul corului cu ocazia studierii. Singură piesa «Pe tine te lăudăm» pentru solo de sopran și 4 voci femeiești dela pagina 28 poate produce oarecare confuzie la unii dirigenți de coruri în urma faptului că la vocea a 4-a s'a aplicat din trecere cu vederea cheia basului în loc de a violinii care trebuie. Deasemeni e de dorit ca la o eventuală nouă ediție să se întrebuințeze ortografic acum în uz stabilită de Academia română (în loc de «*Pre* Tatăl», «*Pre* tine te lăudăm» etc. să se scrie *pe*, apoi nu *Iisus* ci *Isus* și a.) de oarece limba bisericească este necesar să fie întru toate corectă și conformă cu cea învățată în școale, adecă cea literară, și întru cât e posibil, accentul metric muzical să fie adus în consonanță cu cel prozodic.

Recomand cu toată plăcerea lucrarea d nei Ghica Comănești pentru uzul corurilor mixte ale bisericilor noastre.

Timotei Popovici,
profesor de muzică la Școala normală Andreiu Șaguna
și direct. corului mitropoliei ort. rom. din Sibiiu.

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Congresul naţional-bisericesc.

In ziua de 14 Octomvrie a. c. s'a deschis la Sibiu congresul mitropoliei ortodoxe din Ardeal. Serviciul divin a fost săvârşit cu mare asistenţă de I. P. S. Mitropolit Nicolae. La acest serviciu au participat şi ziariştii cehoslovaci, cari ne-au vizitat de curând ţara şi cari, întâmplător, erau oaspeţii Sibiului.

Desbaterile congresului au durat cinci zile. Din mulţimea marilor probleme cari au format obiectul desbaterilor, le amintim pe următoarele:

Fundaţia Gozsdu. Averile acestei fundaţii a căror valoare se ridică la considerabila sumă de peste 150 milioane de Lei, se găsesc în Budapesta. Mitropolia noastră va ajunge în curând în posesiunea acestor averi, de cari se vor împărtăşi, fireşte, proporţional şi Românii rămaşi sub stăpânire sârbă, ungurească şi cehoslovacă.

Chestiunea se va rezolvi pe cale diplomatică. După lichidare, fundaţia va fi întrebuinţată pentru zidirea de căminuri studenţeşti în centrele noastre universitare.

Tot pe cale diplomatică se va împărţi între Români şi Sârbi şi *fundaţia Trandafir* întemeiată cu acelaş scop cultural.

Preoţii, cărora vitregia vremilor trecute nu le-a îngăduit o pregătire completă, vor putea face de aci înainte *examene de promovare.* La acestea se va lua în considerare, pe lângă pregătirea teoretică, şi meritele câştigate pe teren pastoral. Căci candidaţii nu pot fi admişi la examen decât după o activitate pastorală de cel puţin 5 ani.

Congresul reprobă cu ultima energie amestecul autorităţilor politice şi administrative în *alegerile sinodale din dieceza Aradului* şi invită Consistorul mitropolitan să intervină de urgenţă la organele statului ca să se aplice sancţiuni severe celor vinovaţi şi să se evite pe viitor orice ingerinţe, cari ating autonomia Bisericii noastre.

Credincioşii noştri din Iugoslavia vor rămânea şi pe mai departe în dependenţă de mitropolia noastră; Sârbii ortodocşi din Banatul românesc vor rămânea în schimb în dependenţă de biserica sârbească. Problema se va putea soluţiona pe baza unei amicale reciprocităţi între cele două state.

Oricare ar fi soarta şcoalelor *confesionale*, edificiile acestora vor rămânea proprietatea Bisericii. In caz de nevoie vor fi transformate în case culturale şi case parohiale.

Pentru o cât mai solidă *catehizare* a tinerimii noastre Consistorul mitropolitan este autorizat să întocmească un nou şi temeinic plan de învăţământ religios pentru toate categoriile de şcoale.

Acelaş Consistor va interveni la Ministerul Cultelor în favorul unei mai echitabile *salarizări a clerului* nostru. Având-se în vedere în special pregătirea acestuia şi greutăţile familiare. In principiu congresul pretinde ca preoţimea noastră să fie retribuită la fel cu corpul didactic, cu aceeaş pregătire.

Congresul ia atitudine energică împotriva ideii de a se încheia un *concordat* cu Vaticanul, pentrucă acest act politic lezează suveranitatea şi interesele Bisericii ortodoxe şi ale statului român.

Congresul ia act de laudabila activitate culturală-religioasă desfăşurată de *Asociaţia clerului* «Andreiu Şaguna» şi invită consistoarele eparhiale să-i dea cel mai efectiv sprijin moral şi material pentru cât mai desăvârşitei inactivare în întreg cuprinsul mitropoliei.

Chestiunea *unificării bisericeşti* va fi soluţionată într'o nouă sesiune congresuală, când congresul va fi în posesiunea proiectului de constituţie bisericească, pregătit de Ministerul Cultelor.

Congresul a decis modificarea Art. 144 şi 145 din Statutul Organic. Pentru viitor fiecare eparhie îşi va alege pentru congresul naţional-bisericesc cinci deputaţi din cler şi zece dintre mireni. Congresul chemat să aleagă pe mitropolit se va spori cu 60 de deputaţi, având în total 150 de membri.

Problema împărţirii averilor comune între arhidieceză şi dieceza Clujului pe de o parte şi între dieceza Aradului şi a Orăzii-mari pe de altă parte, s'a dat în grija câte unei comisii alcătuită din membri cari nu aparţin eparhiilor interesate. Aceste comisii vor face propuneri congresului viitor, care va decide în ultima instanţă.

Afară de aceste chestiuni s'au mai desbătut şi soluţionat o mulţime de alte probleme în legătură cu o cât mai înţeleaptă îndrumare a vieţii noastre bisericeşti.

Amintim dintre ele numai una, de o covârşitoare importanţă internaţională creştină. E vorba de *înfrăţirea popoarelor prin biserici.* Biserica noastră încă ar putea şi trebue să şi dea contribuţia sa la promovarea acestei opere de înfrăţire universală. Unul dintre mijloacele de realizare ar fi schimbul de studenţi între statele ortodoxe Grecia, Iugoslavia, Bulgaria şi Cehoslovacia, în care ortodoxia câştigă teren tot mai mult. Noi am trimite tineri de-ai nostri în ţările indicate şi am primi în

schimb, în facultăţile şi academiile noastre teologice tineri străini. Printr'o reciprocă cunoaştere şi înfrăţire culturală s'ar săvârşi o operă de cea mai creştinească utilitate. Propunerea făcută de păr. prof. I. Lupaş e primită de congres cu unanimă aprobare.

Simpla indicare sumară a problemelor desbătute este suficientă pentru a arăta importanţa acestei sesiuni a parlamentului nostru bisericesc.

*

Conferenţa dela Sinaia. In zilele de 22 şi 23 Sept. a. c. s'a ţinut la Sinaia, sub prezidiul I. P. C. Arhim. I. Scriban, conferenţa religioasă organizată de secţia răsăriteană a Alianţei pentru înfrăţirea popoarelor prin biserici. Au participat reprezentanţii tuturor ţărilor ortodoxe, afară de Rusia. Comitetul central al «Alianţei» încă şi-a trimis delegaţi.

Dintre chestiunile discutate în conferenţă, cea mai importantă a fost problema minorităţilor religioase, din statele balcanice pentru care s'a cerut un tratament egal cu cel al majorităţilor. Discuţia a stârnit-o păr. prof. Lupaş care în numele delegaţiei române a făcut următoarea propunere:

In strânsă legătură cu chestiunea minorităţilor ortodoxe din statele balcanice, — chestiune discutată în şedinţa de ieri, — vă rog să-mi permiteţi, ca în sensul decisiunilor luate în conferenţa dela Novisad la 5 Iulie 1923, să vă atrag atenţiunea binevoitoare asupra minorităţilor ortodoxe române din Iugoslavia, Bulgaria, Grecia şi Albania.

Este pentru noi o datorie elementară să nu dăm uitării pe fraţii noştri de un sânge şi de o credinţă. Deaceea, am fost obligaţi a ridica cuvântul şi în această conferenţă formulând cererea atât de firească şi justă, ca fraţii noştri români din Iugoslavia, — atât cei din părţile sudice ale Bănatului, cât şi cei din valea Timocului şi din Macedonia, — precum şi cei din Bulgaria, din Grecia şi Albania, să fie împărtăşiţi în toate chestiunile lor religioase, culturale şi economice de acelaş tratament, de care se bucură sârbii, bulgarii grecii şi albanezii în cuprinsul patriei noastre române.

Rugăm deci pe onoraţii noştri colegi, membri ai delegaţiei iugoslave, bulgare greceşti şi albaneze, să nu întârzie a-şi afirma prin fapte puternica lor influenţă asupra factorilor politici şi bisericeşti-culturali din ţările respective ca această problemă delicată să poată primi pretudindeni o deslegare echitabilă în spiritul dragostei creştine şi pe temeiul principiului de reciprocitate.

Apoi în sensul punctului 3 din rezoluţiunile dela Novisad, care prevede ca consiliile naţionale ale alianţei noastre «să cuprindă reprezentanţi ai tuturor minorităţilor principali din ţară»,

— dispoziţie pe care consiliul naţional român o îndeplineşte, fiind compus din 9 reprezentanţi ai covârşitoarei majorităţi ortodoxe şi din 6 reprezentanţi ai diferitelor minorităţi, — propun ca în consiliul naţional iugoslav, bulgar, elen şi albanez să fie cooptaţi şi reprezentanţi ai minorităţilor ortodoxe române din Iugoslavia, Bulgaria şi Grecia.

Prin încuviinţarea şi înfăptuirea acestei propuneri se va da dovadă clară, că rezoluţiunile foarte importante dela Novisad n'au fost luate numai cu gândul ca ele să rămână literă moartă, ci cu intenţia serioasă de a le traduce cât mai curând în fapte, potrivit spiritului creştinesc din care au emanat şi cuvântului scripturii care ne spune că «litera omoară, ear duhul dă viaţă».

Ziua a doua a conferenţei a fost consacrată chestiunii de reorganizare a Bisericii răsăritene prin înfiinţarea unui organ central, pentru a se face cu putinţă o mai strânsă şi mai efectivă colaborare între singuraticele biserici autocefale. Fireşte nu este vorba de înlocuirea organizaţiei soborniceşti printr'un absolutism papist, ci de reînvierea sinoadelor ecumenice pentru o cât mai unitară şi mai solidă îndrumare a întregei biserici răsăritene.

*

Patriarhul Damian al Ierusalimului la noi. I. P. Sfinţia Sa Damian, patriarhul Ierusalimului ne a cercetat ţara în luna Septemvrie petrecând la noi câteva zile. Vizita are o deosebită importanţă bisericească. Ea însemnează reluarea unor mai strânse legături cu păzitorul sfântului mormânt din Ierusalim. Voevozii noştri au fost veacuri dearândul ocrotitorii locurilor sfinte. Reluarea acestei tradiţii este pentru România o chestiune de demnitate creştinească. Ea va aduce, fireşte, şi creşterea prestigiului politic şi cultural al ortodoxiei româneşti. Dar nu trebue pusă în funcţie numai de acesta. Samarineanul milostiv n'a întrebat pe omul căzut între tâlhari, de ce naţie i, nici n'a făcut prea multe calcule de rentabilitate a faptei sale.

Ori un stat nu poate face jertfa Samarineanului?

La plecarea sa, patriarhul Damian a adresat poporului Român următoarele cuvinte de binecuventare:

«Evlaviosule şi de Dumnezeu slăvite popor român!

Pe neaşteptate, mai mult de zece zile, am fost ospătat în de Dumnezeu binecuvântata Ta ţară. Dragostea, cu care în aceste fericite zile, am fost înconjurat de către marii demnitari ai bisericii şi ai Ţării şi în general evlavia şi dragostea voastră a tuturor, a fost o mare mângăiere pentru mult truditul meu suflet, care se luptă din greu pentru menţinerea sfintei credinţe ortodoxe, scumpă nouă tuturor, lângă dătătorul de viaţă Mormânt al Domnului, din care a ţâşnit izvorul mântuirii noastre.

Această fericită întâmplare a întărit mult credinţa pe care o aveam că voi întru nimic nu sunteţi mai pe jos de glorioşii voştri strămoşi, cari în curs de veacuri au fost stâlp de întărire neclătit pentru salvarea sfintei credinţe ortodoxe în tot orientul creştin în general şi în deosebi lângă Mormântul Domnului.

Cu nădejdea în Dumnezeu şi în zile mai bune pentru binecuvântata voastră Ţară şi pentru noi, cu inima şi sufletul pline de mângăere acum şi în toate zilele pe care Dumnezeu ni le va dărui lângă Mormântul Domnului, voi înălţa călduroase rugăciuni către cel a tot puternic ca să adumbrească cu milă şi îndurări pe evlaviosul popor român şi să-l păzească pe el în pace, prosperitate, fericire şi slavă acum şi în vecii vecilor Amin».

*

Mausoleul dela Mărăşeşti. In cea dintâi Duminecă a lunei Octomvrie s'a sfinţit cu mare alaiu mausoleul ridicat în cinstea eroilor căzuţi în răsboiul desrobirii noastre naţionale. Grandioasa operă a fost dusă la îndeplinire cu truda şi jertfa Societăţii ortodoxe a femeilor române, în frunte cu harnica dna Alexandrina Cantacuzino.

Ne am fi aşteptat ca măcar la sfinţirea acestui sfânt lăcaş, care simbolizează recunoştinţa neamului faţă de eroii cari şi-au jertfit viaţa pentru a ne zidi «casă nouă», să amuţească patimile.

Cârmuirea politică însă, care s'a distins printr'o foarte puţin măgulitoare absenţă dela această solemnitate, ne-a dat prilejul unei amare desiluzii.

Domnilor v-aţi uitat că obrazul morţilor e mai sensibil decât al celor vii? — Săracu Ştefan Vodă, unde-i, să-i vază!

*

Eliberarea lui Gh. Bariţiu. Marele advocat al neamului său, Gh. Bariţiu, a fost scos în sfârşit de după smeritele zăbrele, care imprejmuesc grădina internatului de fete a «Astrei».

Acolo-l aşezase tirănia stăpânitoarelor de ieri, ca un simbol al robiei noastre.

In ziua de 5 Octomvrie Bariţiu a fost eliberat şi aşezat în frumosul parc din faţa palatului «Asociaţiei».

De pe soclul său de peatră, tare ca sufletul celui eternizat în bronzul strălucitor, Gheorge Bariţiu va arătă cu dreapta sa generaţiilor viitoare, în spre izvorul mântuirii: spre izvorul culturii.

Prezenţa lui în parc va fi un memento şi pentru stăpânii de ieri. Ea le va spune tuturora că noi ***sântem*** aici şi vom ***rămânea.***

Neculce.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

In protopopiatele Cetăţii de peatră şi Lăpuş (eparhia Clujului) au luat fiinţă aşanumitele sfaturi ale păcii, chemate să împăciuiască pe învrăjbiţii din parohii. Celce a dus la realizare această minunată instituţie creştinească, este păr. protopop Z. Man, care se dovedeşte încă odată un harnic şi iscusit păstor al turmei sale.

Numărul 39 al «Renaşterii» din Cluj ne aduce şi un regulament al «Sfatului păcii». Ar fi de dorit ca aşezământul să se generalizeze cât mai mult şi cât mai în grabă. In scopul acesta Comitetul Asociaţiei clerului «A. Şaguna» va alcătui un Regulament-tip, pe care-l vom publica într'un viitor număr al revistei noastre.

*

Consistorul nostru arhidiecezan a luat toate măsurile necesare în legătură cu organizarea unui *curs pastoral* pentru o parte din preoţimea noastră. Cursul la care vor participa vr'o 40—50 de preoţi se va deschide în 17 Noemvrie a. c. şi va dura o lună de zile. Dintre conferenţiari amintim pe I. P. S. mitropolit Nicolae, P. S. Vartolomei al Râmnicului, păr. Arhim. I. Scriban şi profesorii Academiei teol. Andreiene. Obiectul cursurilor îl vor forma probleme din domeniul pastoralei teoretice şi practice.

E inutil să mai arătăm utilitatea acestor cursuri.

*

Trecerea la ortodoxie a parohiilor unite Cib şi Poiana din protopopiatul Geoagiului a avut darul să stârnească tulburarea tuturor «Sioanelor» unite. Cu toate că credincioşii din parohiile amintite au îndeplinit, din liberă voinţă, toate dispoziţiile legii ungureşti — oricât de idioată ar fi aceasta în unele măsuri ale ei — Sinedriul neocatolic dela Lugoj, în frunte cu P. S. Nicolescu, a ţinut să iasă la faţa locului pentru a sparge uşa bisericii cu săcurea, pentru a afurisi pe credincioşii reveniţi la biserica mamă şi pentru a cere ministerului... anchetă.

Această vizită prea puţin canonică a avut tristul epilog, că P. S. Lugojului cu întreaga lui suită a fost huiduit de foştii

săi «credincioşi». Cât despre inutila anchetă, ea a dovedit că toate «barbariile», «abuzurile», «vandalismele» şi «scandalurile europene» pe care organele Blajului nu s'au sfiit să le atribue bisericii noastre, sânt simple invenţii ale unor suflete prinse în ghiarăle desnădejdii.

Situaţia e limpede pentru toată lumea. Redactorii «Sionului» îşi muşcă unghile, iar «Unirea» a trecut chestia la rubrica «Telefonului» său, unde se publică comunicatele «retragerilor strategice».

*

Dintr'o cronică a conferinţelor preoţeşti din eparhia Huşilor, publicată în «Buletinul» numitei eparhii, aflăm că la Chişinău va ieşi în curând traducerea românească a unei valoroase lucrări asupra sectelor şi combaterii lor, datorită renumitului teolog rus Kalnev.

*

I. P. Sf. Dr. Vladimir de Repta, arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinei din cauza vârstei înaintate şi a boalei de care suferă şi-a înaintat M. Sale Regelui cererea de retragere din înalta sa demnitate.

In interesul bisericii din Bucovina, care are nevoie de o păstorire activă şi continuă, M. Sa Regele a binevoit a aproba retragerea I. P. S. Mitropolit Dr. Vladimir de Repta, acordându-i, pentru restul vieţii toate retribuţiile şi beneficiile ce le are în prezent.

Sf. sinod prin preşedintele său I. P. S. mitropolit primat a luat act de această retragere şi a declarat vacant scaunul de arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinii.

*

Marele colegiu, întrunit în ziua de 7 Nov. a. c. a ales pe P. S. episcop Nectarie Cotlarciuc al Cetăţii Albe, de mitropolit al Bucovinei.

Un amănunt semnificativ: La scrutiniu s'a constatat că unii dintre domnii deputaţi şi-au dat votul pentru dnii Ion, Vintilă, Dinu Brătianu, Dr. Lupu ş. a. mireni. Faptul — deşi cât se poate de tragic — a stârnit mare ilaritate în sinul marelui colegiu... Iată tristul rezultat al unui sistem de alegeri care în-

găduie guvernului (deci unui partid) să-şi aibă totdeauna inevitabilul său candidat, şi care determină a priori succesul acestuia.

Biserica? Să fie sănătoasă! *Partidul* să trăiască!

N'am dori ca acestor dureroase constatări să li se dea o interpetare cu ascuţiş personal. Pentru noul ales n'avem decât cele mai sincere urări de bine. Pe noi ne interesează *sistemul* de alegere, nenorocit şi viciat din născare.

Dăunăzi, un ierarh al bisericii noastre din vechiul regat se alegea cu concursul efectiv al unui deputat catolic, «care se simţià ortodox». Astăzi, alţi deputaţi propun pentru scaunul de *Mitropolit* al Bucovinei pe dnii Ion, Vintilă, Dinu Brătianu, Dr. Lupu... Iar Marele Colegiu îşi petrece.

Inc'odată: Săracă Biserică!

*

«Luminătorul» din Chişinău îşi ridică glasul pentru a nu ştiu câta oară împotriva nedreptăţii ce li se face fraţilor noştri basarabeni, cari de atâta vreme cer înfiinţarea unei academii teologice în capitala Basarabiei, fără ca cineva să le dea vre-o ascultare ori să le sprijinească măcar justa lor cerere.

Noi care am accentuat în toată vremea inexorabila necesitate a unui cler luminat, aşà cum ni-l cer zilele noastre, nu putem decât să ne mirăm de indolenţa cu care se tratează de cătră cei chemaţi o problemă de o aşà de covârşitoare importanţă culturală.

Căci dacă peste tot se simte undeva nevoia unui cler luminat, acesta se simte mai ales în provincia noastră iubită, pe care absolutismul alb al vecinilor noştri dela răsărit au ţinut-o mai bine de-un veac în cea mai ingrozitoare robie *culturală*. Analfabetismul, incluziv cel social, e în floare. O preoţime luminată ar formà cea mai puternică falangă de luptători împotriva întunericului.

Basarabia are tot dreptul să-şi ceară o şcoală superioară de teologie. Şi înfiinţarea ei este cu atât mai uşoară, cu cât biserica basarabeană e în stare — a spus-o ea însăşi — să dea statului cel mai efectiv sprijin moral şi material.

Soluţionarea favorabilă a acestei chestiuni arzătoare nu e o chestie de hatâr, ci una de cea mai elementară dreptate.

*

In «primul» său despre «Sfânta Unire» din nr. 11 al «Unirii» dl Dr. Alexandru Rusu are şi această semnificativă constatare: «Cuvântul iubiţilor noştri arhierei şi *a* (! N. R.) altora cari în ceasuri de primejdie aleargă în mijlocul turmei, pentru a scăpa de apostazie sufletele ce li s'au încredinţat, este de sigur foarte preţios şi în cele mai multe cazuri puterea lui este infalibilă, dar»...

După cum vedeţi e vorba de o estindere a dogmei catolice despre infaibilitate şi asupra arhiereilor uniţi din România. Şi cu tot dreptul: dovadă infailibilitatea vizitei făcute la Cib de către P. S. episcop Nicolescu dela Lugoj. Că la dumnealor toate-s cu putinţă...

*

Numărul din urmă al «Crucii» ne aduce chipul straşnic al unei şi mai strasnice feţe bisericeşti, plus douăzeci de pagini de maculatură, adecă tocmai atâta câtă cuprinde articolul «Ca să înceteze grelele rătăciri ce împiedecă unificarea Bisericii» — semnat de arhimandritul Mitrofor Dionisie Simionescu, Stareţul sfintei mănăstiri Sinaia, exarh al sfintelor mănăstiri din eparhia Ungro-Vlahiei, membru în Consistorul superior bisericesc, primul preşedinte al Societăţii «Crucea», iproci...

O datorie profesională şi creştinească ne impune simpatia feţelor bisericeşti. De aceea n'avem nimic de zis împotriva chipului care înpodobeşte ultimul număr al «Crucii». Dar nici o datorie de pe lume nu se poate impune simpatia faţă de un articol de revistă, a cărei pânză e ţesută din prostii, neadevăruri şi necuviinţe. — E cazul nostru.

Părintele Dionisie între alte bazaconii spune: «fraţii ardeleni pretind că statutul organic, care cârmueşte biserica Ardealului în numele lui Şaguna *să fie impus*... întregei biserici ortodoxe române». — Asta i un neadevăr. Pentrucă Ardealul nici odată n'a vrut să-şi impună constituţia sa bisericească.

Mai departe: «Fraţii ardeleni cred că se pot lăuda cu lucruri din robia lor de veacuri şi că aceste lucruri din robie politică şi bisericească trebue să le impună celor care au fost liberi şi au trăit şi s'au desvoltat în mod liber. *Chiar bune dacă ar fi* unele lucruri apucate de ei din robia seculară, demnitatea

națională și prestigiul bisericesc al Românilor liberi ar trebui să-i împiedice de a ni le impune în chipul sgomotos, dârz și ostentativ așa cum procedează acum» — Asta-i o prostie, pentrucă lucrul bun se impune indiferent de eticheta originei sale.

Și în sfârșit: Ardelenii (inclusiv ierarhii lor) dovedesc, că «din adâncimile sufletești subterane (săracu nenea Nae Cațavencu) în care trăiesc nu pot vedea pe cer steaua Statului și Neamului românesc și această stea nu-i poate nici lumina, nici încălzi, nici călăuzi. Ei se feresc de Statul român, ei se simt fericiți să stea cât mai departe de Statul român și de biserica ortodoxă... Ei nu vor să se topească (ba bine că da!) cu Bucureștii, și parcă oftează după Buda-Pesta și vor să ne demoralizeze și pe noi, ca să numai credem nici noi în noi și să ne socotim noi pe noi înșine ca niște oameni de nimic, neputincioși de a face ceva bun pentru progresul bisericii și al neamului românesc. Ce negrii trebue să fie norii care îi înfășoară și ce *întunerec păgânesc* trebue să le împiedece vederea»!

Iar acestea sunt o salbă de necuviințe la adresa bisericii ardelene și a ierarhilor ei — necuviințe pentru cari ch:riarhul autorului ar trebui să pună mâna pe foarfeci și pe briciu.

Și după toate aceste epitete cu cari sfinții părinți în fanatismul lor delirant nu s'ar fi încumetat să zugrăvească nici pe Arie — Prea Cuviosul Stareț mai vorbește, cu o splendidă fățărnicie, despre «dragostea sa mai ales pentru frații ardeleni!»

— Păcat că nu pari a ști latinește, părinte Dionisie, că zău aș risca o zicală veche: «Ne sutor ultra crepidam!» (Pe românește ar veni cam așa: Frumoasă vârtute mai e și smerenia aia!)

*

Mesagiul de deschidere a Corpurilor noastre legiuitoare a anunțat și legiferarea reorganizării noastre bisericești. Se șoptește chiar că proiectul legii de unificare bisericească ar fi gata și ar urmà să fie, nu peste mult, adus în discuția parlamentului. Dată fiind importanța problemei, nu ne putem dumerì, de ce atâta mutism cu privire la proiectul de unificare bisericească? El trebue dat, și cât mai de grabă, unei largi publicități, pentru

a putea fi discutat temeinic şi pe îndelete. O spunem aceasta pentrucă prea ne-am obicinuit să ne temem de surprize...

*

Consistorul nostru mitropolitan a înaintat de curând Ministerului Cultelor şi Artelor o documentată adresă, cerând asimilarea absolvenţilor institutelor noastre teologice, având bacalaureatul, cu licenţiaţii în teologie din vechiul Regat; atât în ceeace priveşte ocuparea de slujbe bisericeşti cât şi în ceeace priveşte salarizarea. Buna soluţionare a acestei cereri este o chestiune de dreptate. De aceea avem tot dreptul să credem în neîntârziata ei realizare.

***

Pentru corurile bisericeşti recomandăm următoarele compoziţii muzicale publicate de *Timotei Popovici* profesor de muzică la şcoala normală Andreiu Şaguna şi dir. al corului bisericii mitropoliei din Sibiiu:

1. *Cântările liturgiei* pentru 3 voci egale, ediţia III. Preţul unui ex. legat frumos 20 lei.

2. *Cântările liturgiei* pentru voci mixte, 11 coale tipar cuprinde întreg serviciul liturgiei, mai multe heruvice, concerte bis. (pricesne), irmoasele şi troparele celor 4 praznice mari, cântările când serveşte arhiereul, fericirile etc. Preţul unui ex. legat frumos 60 lei.

La comandare se va adăugà şi spesele de transport şi recomandare de 3—5 lei.

Greutățile financiare cu cari luptăm, ne silesc să atragem atenția onoraților noștri abonați asupra obligamentelor ce le au față de «Revista Teologică», rugându-i să binevoiască a-și achită **cât mai grabnic** *restanțele de abonament.*

Administrația «Revistei Teologice».

„Biblioteca bunului păstor".

Nr. 1. «*Taina pocăinţii*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Preţul 1 Leu.

Nr. 2. «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Preţul Lei 4·—.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertaţie de Dr. A. Crăciunescu. Preţul 1 Leu.

Nr. 4. «*Chemarea preoţimii noastre*». Consideraţii de actualitate, de mai mulţi. Preţul Lei 5·—.

Nr. 5. «*Şase predici pentru Duminecile postului mare*» şi «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulţi. Preţul 2 Lei.

Nr. 6. «*Indrăzniţi eu am biruit lumea!*» Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan şi I. Moşoiu. Preţul 2 Lei.

Nr. 7—8. «*26 Predici la credinţa creştină sau Tâlcuirea Crezului*». Traducere de episcopul Nicodem al Huşilor. Preţul Lei 10·—.

Nr. 9. «*Petru Maior şi Unirea*» de părintele Terenţie. Preţul 2 Lei.

Nr. 10. «*Schisma românească*» sau «*Unirea cu Roma*». Preţul Lei 2·50.

Nr. 11. «*Studiul pastoralei în biserica românească*», de Arhim. I. Scriban (Extras din «Revista Teologică».) Preţul 20 Lei.

Nr. 12. «*Ortodoxia şi creştinismul apusean*». Prelucrare din ruseşte de P. S. Sa Nicodem, episcop al eparhiei Huşilor. Preţul Lei 8·—.

***„Biblioteca bunului păstor"** se tipăreşte acum sub îngrijirea Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» şi va apărea şi pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broşurile de sub Nrii 1—10 s'au împărţit gratuit abonaţilor revistei, cari şi-au achitat abonamentul la timp. Numerii neepuizaţi: 2, 4, 7—8, 10, 11 şi 12 se pot comandà la administraţia «Revistei Teologice», şi la casierul central al Asociaţiei clerului, trimiţându-se pe lângă preţul arătat mai sus şi porto-postal.*